

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1895.

Första Kammaren.

N:o 8.

Lördagen den 23 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 15 och 16 i denna månad.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

n:o 27, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslagen under riksstatens andra hufvudtitel;

n:o 28, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande anslag till utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägstrafik m. m.;

n:o 29, i anledning af väckt motion om beviljande af låneunderstöd för anläggning af jernväg från Orsa till Bollnäs;

n:o 30, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 65 § i förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket; och

n:o 31, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om utarrendering af jagträppen å kronoparker m. m.; samt

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1, i anledning af väckt motion angående inskränkning af jagttiden beträffande tjäder- och orrhönor.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag

dels till Riksdagens skrifvelse, n:o 1, till Konungen, angående val af justitieombudsman och suppleant för honom,

dels ock till Riksdagens förordnanden:

n:o 2, för revisionssekreteraren m. m. Axel Ferdinand Thollander att vara Riksdagens justitieombudsman; samt

n:o 3, för revisionssekreteraren m. m. Hugo Erik Mauritz Bohman att vara Riksdagens justitieombudsmans suppleant.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 19 och 20 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

*Angående
resestipendier
för veteri-
närer.*

Herr Björnstjerna: Såsom af Kongl. Maj:ts proposition synes, afgaf redan den komité, som år 1874 var tillsatt för veterinärväsendets ordnande, en framställning om att resestipendier för veterinärer skulle beviljas. När sedermera denna komité's arbete år 1875 föredrogs inför Kongl. Maj:t, ansågs det, att de ifrågasatta resestipendierna, såsom egande ett mindre direkt samband med den nya organisationen af veterinärväsendet, kunde få anstå. Sedermera har ifrån veterinärläkareföreningen till Kongl. Maj:t inkommit en anhållan, att frågan nu måtte återupptagas och 2,000 kronor beviljas till resestipendier åt veterinärer. Detta har också af Kongl. Maj:t blifvit föreslaget och af veterinärinstitutets lärarekollegium på det varmaste förordadt i följande uttalande: »den begränsade verksamhet till hvilken veterinärerne inom landet i regeln vore hänvisade och bristen på tillfälle till praktiska studier öfver viktigare infektionssjukdomar hos husdjuren gjorde detta till ett oundgängligt vilkor, såvida de skulle kunna hålla sig i jembredd med sin i rask utveckling stadda vetenskap och stå rustade, när vid utbrottet af infektionssjukdomar deras grundlighet och kunskaper sattes på prof». Medicinalstyrelsen har äfven varmt förordadt bifall till den kongl. propositionen.

Utskottet har visserligen förklarat, att det icke vill underkänna vigten af sådana resestipendier, men då emellertid understöd till sådana studieresor vid de tillfällen, då de synes kunna medföra verkligt gagn, torde kunna, såsom redan förut i särskilda fall egt rum, bestridas antingen från det till förekommande och hämmande af smittosamma sjukdomar bland husdjuren uppförda anslag, eller från andra för Kongl. Maj:t tillgängliga medel, så afstyrker utskottet Kongl. Maj:ts förslag. Jag beklagar, att jag icke, såsom också vid betänkandet blifvit antecknadt, varit i tillfälle att närvara i utskottet, då denna fråga förekom, och jag står således icke

*Angående
resestipendier
för veteri-
närer.*
(Forts.)

heller antecknad såsom reservant, men jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på den stora vigten af att, just när misstänkta fall af farliga och smittosamma sjukdomar förekomma inom landet, det då finnes veterinärer, som sett och känna till dessa sjukdomar. Dessa sjukdomar äro, Gud ske lof, så sällsynta i vårt land, att de flesta af våra veterinärer icke sett en sådan sjukdom. Men om nu ett misstänkt fall uppstår, så finnes det kanske i hela länet icke någon veterinär, som sett en dylik sjukdom. Den veterinär, som tillkallas, misstager sig kanske och anser sjukdomen icke vara smittosam, ehuru den sedermera befinnes vara det, då sjukdomen väl hunnit sprida sig, eller också går han till den andra ytterligheten och förklarar sjukdomen vara smittosam, ehuru den icke är det, och då utfärdas genast kungörelse derom och alla länders hamnar stängas för vår export.

Jag anser saken vara af så stor vikt, och när det är så svårt att bedömma, huruvida en sjukdom är en infektionssjukdom eller icke, skulle jag gerna önska, att tillfälle bereddtes alla vårt lands talrika veterinärer att resa utomlands någon tid, särskildt till sådana länder, der studiet af infektionssjukdomar kan bedrivas, så att de sedermera kunde bedöma, huruvida ett sådant fall utbryter i vårt land eller icke. Att afslå detta anslag vore verkligen att sila mygg, men svälja kameler. Kongl. Maj:t begär endast 2,000 kronor för ett så viktigt ändamål.

Jag hoppas, att kammaren måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition, hvarpå jag ber att få framställa yrkande.

Herr Kerfstedt: Hvad den föregående ärade talaren ansåg skulle vinnas genom bifall till den ifrågavarande kongl. propositionen kan jag icke inse. Veterinärerna hafva redan nu ett stipendium, som utdelas hvart tredje år, stiftadt af veterinären Jakobi, och skulle de nu få ett eller flera nya stipendier af staten ärligen sig tilldelade, är det icke sagdt, att epidemiska och andra infektionssjukdomar ärligen uppträda i utlandet, hvarigenom stipendiaten skulle blifva i tillfälle att studera just dessa sjukdomar, när resan måste företagas. Deremot finnes till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag på 30,000 kronor att användas till förekommande af smittosamma sjukdomars utbredande bland husdjuren, och till detta anslag hänvisar statsutskottet. Se vi efter på 1893 års stats utgifter, har af detta anslag icke åtgått mer än ungefär hälften. Det återstår ett belopp af cirka 14,000 kronor obegagnadt. Jag föreställer mig, att veterinärerna skulle, i fall de komme i åtnjutande af blott en del af detta förslagsanslag, kunna uträtta betydligt mera, sig sjelfva och sitt yrke till förkofran och för landet i sin helhet till gagn än genom stipendier, som endast komme ett fåtal till godo. Min mening är, att icke en utan många veterinärer på en gång skulle kunna med understöd af detta anslag resa ut till platser, der smittosamma sjukdomar yppat sig.

En brist uti utredningen af frågan om detta anslag finnes derutinnan, att det står icke föreskrifvet, att de blifvande stipendiaterna skola vara skyldige aflemla redogörelser för sina resor.

Angående
resestipendier
för veteri-
närer.
(Forts.)

Ikke heller är det angifvet hvilken myndighet som skall gifva förord till dessa stipendier.

En annan sak, som icke bör förbigås oanmärkt, är, att veterinär-läkareföreningen gör anspråk på att utaf statsmedel få större anslag för utrikes studieresor, än hvad de legitimerade läkarne åtnjuta. Det finnes på riksstaten uppförda tvenne resestipendier för legitimerade läkare, det ena på 1,500 och det andra på 2,000 kronor. För det mindre stipendiet är föreskrifvet, att stipendiaten skall vistas i utlandet i 6 månader, och för det större i 8 månader.

Veterinärläkareföreningen har deremot begärt, att det för veterinärer skulle föreskrifvas med 1,000 kronors anslag till stipendium endast tre månaders vistelse i utlandet. Vid bifall härtill skulle veterinärer således utrustas med fördelaktigare stipendier, än hvad legitimerade läkare åtnjuta.

Af hvad jag nu yttrat framgår, att jag anser Kongl. Maj:ts proposition icke vara fullt utredd, och att det ändamål, som propositionen skulle befördra, lättare och bättre kan vinnas med redan tillgängliga medel i fall dessa flitigare anlitas. På denna grund yrkar jag bifall till statsutskottets afstyrkande hemställan.

Herr Björnstjerna: Jag skall be att med några ord få besvara den föregående ärade talaren.

Han klandrade, att här icke blifvit föreslagna några föreskrifter rörande utgifvandet af reseberättelser, eller på hvad sätt förord skulle gifvas till dessa veterinärer, som skulle erhålla stipendier o. s. v. Men allt detta beror ju på Kongl. Maj:t att bestämma och uppgöra regler för anslaget utdelande. Jag kan således icke finna, att en sådan ofullständighet, som den föregående talaren omnämde, kan på något vis hindra beviljandet af ett så viktigt anslag som det af Kongl. Maj:t nu begärda. Kongl. Maj:t begär ju endast penningarne och lär nog draga försorg om sådana föreskrifter beträffande stipendiernas storlek o. s. v., att de icke komma i strid med hvad som är förhållandet med de stipendier som utdelas till läkare.

Jag får således fortfarande yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Almén: Att de svenska veterinärläkarne äro bättre förutbildade, innan de komma in på veterinärbanan, än uti något annat land, tror jag vara erkänt. Jag tror också, att deras teoretiska utbildning sedermera är bättre hos oss än i något annat land. Men deraf vill jag icke draga den slutsatsen, att icke veterinärer lika väl som läkare och andra yrkesmän behöfva komma utrikes för att komplettera sina insigter. Jag finner tvärtom detta, af skäl, som angifvits i propositionen, väl styrkt och uttrönt, och jag finner också, att Kongl. Maj:t haft goda skäl för sitt förslag.

Man har här nämnt, att detta förslag saknade utredning i vissa detaljfrågor, en utredning som icke heller förefinnes i medicinalstyrelsens skrivelse. I det fallet vill jag meddela, att då frågan var före i medicinalstyrelsen, fans det verkligen ett utarbetadt förslag angående dessa detaljer, men då medicinalstyrelsen hoppa-

des att blifva befriad från de veterinära frågorna och vidare icke ville inlåta sig på dessa detaljer, för att icke på något sätt motverka det väckta förslaget, afstod medicinalstyrelsen derifrån och yttrade sig som Kongl. Maj:t anbefalt och tillstyrkte frågan.

Då jag nu begärt ordet, kan man fråga mig, om jag tänker tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition eller yrka afslag å densamma. Något yrkande har jag icke att göra. Min ståndpunkt är den, att behovet af dylika resor är alldeles obestriddigt, men utskottet har anvisat den utvägen, att Kongl. Maj:t kan använda befintliga medel för att bereda veterinärer tillfälle att studera smittosamma sjukdomar utomlands, just på sådana platser, der de uppträda. Dertill skulle då kunna användas betydliga summor, och man skulle utskicka icke en, utan många stipendiater för detta ändamål. Och just deri ser jag en lycklig lösning af denna fråga.

Jag vill slutligen såsom riksdagsman uttala min åsigt, att då framställningen i första hand kommer från veterinärläkareföreningen och detta tillsammans med det obestämda i förslaget och med den erfarenhet, jag eger om den hänsynslösa agitation, som från detta håll nyligen bedrifvits i vårt land, till stor skada för vårt veterinärväsendes anseende, och den deraf till en icke ringa del beroende kreatursexporten, detta allt gifver mig anledning tro, att tidpunkten nu icke är den bäst valda för ett bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Det är dessutom mycket osäkert, hurudant resultat dessa resor komma att medföra; om de komma att öka vårt veterinärväsendes anseende i utlandet eller kanhända motverka exporten af våra kreatur, det för våra landbrukare viktigaste ändamålet.

Man kan fråga mig, huru jag kan på detta ställe säga någonting sådant. Till svar härpå återopas den sorgliga erfarenhet, som under de 2 sista åren vunnits beträffande den för landet skadliga agitation, som utan rimligt skäl bedrifvits.

Då jag slutligen hoppas, att Kongl. Maj:t har medel och kan använda dessa till befordrande af våra veterinärers resor i utlandet, då förhållandena synas gynsamma därför, tror jag icke någon stor skada sker, om Kongl. Maj:ts proposition icke bifalles.

Herr Tamm, Hugo: Jag ber i detta fall få påpeka, att det, som utskottet här har sagt, är en tydlig hänvisning, att Kongl. Maj:t skall, för bekostande af resor för veterinärer, så snart det är fråga om undersökningar, få taga medel dertill af ett förslagsanslag och således icke vara beroende af någon begränsning. Kongl. Maj:t har, genom statsutskottets förslag, i sjelfva verket fått mycket mera medel till sin disposition, då ju ingen begränsning är satt för ett förslagsanslag, än som vore förhållandet, om den kongl. propositionen bifalles. Det ligger således långt ifrån något hinder att göra såsom herr Björnstjerna framstälde, att vid behof, och när helst undersökningar äro påkallade, välja ut de lämpligaste veterinärerna och skicka ut dessa i och för dessa undersökningar. Utskottet har endast ställt sig på en mera praktisk grund. I stället för att Kongl. Maj:t i sin proposition säger: Jag önskar för veteri-

*Angående
resestipendier
för veteri-
närer.
(Forts.)*

*Angående
resestipendier
för veteri-
närer.
(Forts.)*

närers utbildning få hvarje år disponera 2,000 kronor under hvilka förhållanden som helst, så hemställer utskottet, att, när helst föreliggande behof, Kongl. Maj:t har rätt att för resor använda, om det så vore 4-, 5- å 6,000 kronor. Under sådana förhållanden synes det mig, som utskottet snarare gifvit Kongl. Maj:t en större rättighet, men en rättighet lämpad efter behofvet, och icke en inskränkt rättighet, sådan som den i Kongl. Maj:ts proposition föreligger, att nemligen under alla förhållanden bidra till veterinärernas utveckling genom dessa resor utomlands, ett behof så mycket mindre påträngande som medicinalstyrelsens ordförande nyss förklarar, att veterinärutbildningen hos oss står ovanligt högt. Det är därför jag anhåller, att kammaren ville bifalla statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 4.

*Angående
aflöning åt
en assistent
vid landt-
bruksakade-
miens växt-
fysiologiska
försöks-
anstalt.*

Herr Fosser: Kongl. Maj:t har begärt 1,500 kronor till en assistent vid landtbruksakademiens växtfysiologiska försöksanstalt. Denna begäran har blifvit af statsutskottet afstyrkt. De skäl, som utskottet anfört för sitt afstyrkande, äro trenne. Det första skälet är det, att landtbruksstyrelsen icke blifvit hörd i denna fråga. Det heter nemligen: »utskottet, som till en början velat erinra, att, för så vidt af statsrådsprotokollet framgår, landtbruksstyrelsens yttrande icke blifvit i detta ärende inhemtadt. . . » Hvarför landtbruksstyrelsens yttrande icke blifvit inhemtadt känner jag icke, men jag antager, att då ett förslag som detta kommer ifrån landtbruksakademien med fullständig utredning och motivering och då den växtfysiologiska anstalten icke hör under landtbruksstyrelsen utan under landtbruksakademien, har chefen för civildepartementet funnit det hvarken nödvändigt eller behöfligt att infordra landtbruksstyrelsens yttrande i saken.

Det andra skälet, som utskottet anför för sitt afslag, är, att landtbruksakademien borde af egna medel kunna bestrida utgiften till en assistent. Det heter nemligen: »att landtbruksakademien genom en lämplig disposition af de till dess förfogande befintliga medel bör ega tillgång till bestridande af de kostnader, som för en utveckling af akademiens växtfysiologiska försöksanstalt kunna påkallas». Jag har skaffat mig upplysningar om huru det förhåller sig i detta afseende.

Det är en känd sak, hurusom landtbruksakademien under en lång följd af år gjort ansenliga förluster på experimentalfältet, af hvilka redan ett rätt betydande belopp med Kongl. Maj:ts tillstånd blifvit afskrifvet på akademiens stiftelsefond, och att en annan del af dessa förluster såsom fordran hos experimentalfältet balan-

seras, ehuru denna fordran torde med rätt kunna anses såsom mycket osäker. Detta har haft till följd, att fonden i sjelfva verket minskats med kanske bortåt 30,000 kronor. I följd häraf äro de räntemedel, som inflyta af densamma, icke mera än 10,300 kronor. Dessutom har akademien en hyresinkomst på stora byggnaden af 4,060 kronor och för fiskerimuseum 1,500 kronor. Nya elementarskolan betalar en hyra af 500 kronor, och tillfälliga hyror för basarer och sådant, som hålles i stora salen, uppgå till 240 kronor, hvartill komma 1,000 kronor i statsmedel, hvilket gör sammanlagdt 17,600 kronor i inkomster. Utgifterna deremot äro för löner och arfvoden till akademiens tjänstemän och betjente 9,150 kronor, underhåll af huset, tidskriftens utgifvande äfvensom för biblioteket m. m. 8,450 kronor, eller tillhopa 117,600 kronor. Vidare har akademien en enskild fond, den Palmgrenska, på 50,000 kronor, för hvilken dock är föreskrifvet, att den icke får minskas, och att de inkomster, som inflyta af densamma, skola användas till pris och premier äfvensom till stipendier. I öfrigt har akademien några smärre stipendiefonder, om hvilka bestämmelser finnas, huru de skola användas.

Af hvad jag nu yttrat torde framgå, att landtbruksakademien ingalunda eger medel för att aflöna den ifrågasatta assistenten.

Det tredje skälet, som utskottet anför för sitt afstyrkande, är, att, vid beviljandet af anslaget till denna institution år 1885, Riksdagen uttalade sin obenägenhet för att anvisa ytterligare medel för en assistent. Den obenägenhet, som Riksdagen har uttalat, har följande lydelse: och bifaller Riksdagen berörda framställning »dock under vilkor, att blifvande föreståndare skall vara skyldig att sjelf vidkännas de utgifter, som för aflönande af biträde eller assistent under någon del af året kunna komma att erfordras».

Det skäl, som utskottet velat hemta ifrån nu antydda skrifvelse, synes mig vara af civilministern fullständigt vederlagdt i hans yttrande till statsrådsprotokollet, der det heter:

»Det synes mig så mycket mindre kunna skäligen ifrågasättas, att aflöningen åt ett dylikt *ständigt* biträde skulle — på sätt Riksdagen år 1885 i afseende å *tillfälligt* biträde åt föreståndaren stadgade — af denne bestridas, som med ett dylikt ständigt biträdes anställande ingalunda afses att bereda anstaltens föreståndare någon findring i hans göromål, utan endast att sätta anstalten i stånd att fullständigare, än eljest vore möjligt, uppfylla sitt ändamål.»

Häruti instämmer jag helt och hållet och säkerligen samtliga reservanterna. Det torde icke vara med billighetens fordringar öfverensstämmande att begära eller ens ifrågasätta, att den nuvarande föreståndaren, efter 10 års förtjenstfull verksamhet, hvarunder han offrat sin tid och sina krafter för sin vetenskaps befrämjande, då han nu behöfver ett biträde, som skall göra det möjligt att till det allmännas tjänst utföra det arbete vid anstalten, som der förekommer, han skall aflöna detta biträde af egna medel. Härtill kommer, att vid med denna liknande inrättningar assistenter förekomma, sasom vid de kemiska stationerna, landtbruksakademien agrikulturkemiska anstalt och vid den förlidet är i Norr-

*Angående
aflöning åt
en assistent
vid landt-
bruksakade-
miens växt-
fysiologiska
försöks-
anstalt.
(Forts.)*

*Angående
aftlöning åt
en assistent
vid landt-
bruksakade-
miens växt-
fysiologiska
försöks-
anstalt.
(Forts.)*

land inrättade kemisk-biologiska anstalten. Då arbetena vid landtbruksakademiens fysiologiska anstalt så svält ut, att de öfverstiga en mans krafter att kunna på ett fullt tillfredsställande sätt skötas, torde det begärda anslaget böra beviljas, hvarför jag, herr talman, anhåller om afslag på utskottets hemställan och bifall till den afgifna reservationen.

Herr Nyström, Thomas: Då man läser utskottets hemställan i så väl denna som nästföljande punkt, hvilka båda beröra vetenskapliga anstalter till jordbrukets höjande, ledes tanken lätt derpå, huruvida man allmänt inser den stora nytta, dessa anstalter kunna bereda jordbruket. Det är därför jag vågat begära ordet.

I den punkt, som nu föreligger, upptager statsutskottet såsom ett motiv för afslag, att Riksdagen 1885 ansåg assistentbefattningen obehöflig. Men, mine herrar, 10 år hafva förflutit sedan dess! Hafva icke dessa 10 år medfört förhållanden, som ändrat saken i många afseenden? För 10 år sedan stod priset på jordbruksprodukter så högt, att jordbrukaren kunde mycket väl förbise, att en del af hans skörd gick förlorad till följd af parasitvampar, rost och sådant. Han kunde förbise, att en del af skörden som spillsäd rann bort, innan den kom i ladorna. Nu deremot äro prisen så tryckta, att jordbrukaren måste sträfva efter att höja sina inkomster på allt möjligt sätt. Vi veta, att vissa växtsjukdomar bringa stor skada och stora förluster icke endast i vårt land utan äfven i främmande länder. För att gifva ett begrepp om huru stora förluster jordbrukaren härigenom åsamkas, vill jag nämna, att i Danmark minskades kornskörden med omkring 4 procent, i Tyskland uppgick förlusten till följd af sädesrost 1891 till 500 millioner mark, i Sverige samma år till 8 å 9 millioner kronor. Man ser således, att endast växtsjukdomarnas inskränkande kan bereda jordbrukaren en stor höjning i de skördar, han kan hösta. Uti alla länder har man också insett behovet af vetenskapliga undersökningar för att höja skördarnas kvantitet och kvalitet. Om vi jemföra de båda länder, som ligga vid Kanalen, nemligen England och Frankrike, så finna vi, att genom de storartade vetenskapliga kulturarbeten, som under en lång följd af år pågått i England för att uppdrifva hveteodlingen och höja dess skörderesultat har man lyckats uppnå den ståndpunkten, att man beredt sig utsädesvarieteter, som bringat landet i medeltal dubbelt så höga hvete-skördar som på andra sidan kanalen. I Danmark har man arbetat allvarsamt och nitiskt på att motarbeta växtsjukdomarna; men man har icke inskränkt sig härtill, utan genom att underkasta de olika sädesslagen långvariga och noggranna jemförande odlingar efter af vetenskapsmän väl planlagda och fullföljda försöksserier har man lyckats höja skördarna högst betydligt. Till följd just af dessa odlingsförsök har man också i Danmark kunnat för landet vinna passande sädessorter, t. ex. hvad hvetet beträffar, en varietet, som visat sig ega den härdighet, skörderikedom och motståndsförmåga mot växtsjukdomar, att $\frac{9}{10}$ af Danmarks jordbrukare nu begagna en och samma hvetesort. Och hvad kornet beträffar, hafva för-

söken fortgått på samma sätt och med lika tillfredsställande resultat. Härigenom och genom att med vetenskaplig hjälp understödja alla branscher af jordbruket har man hunnit den ståndpunkten, att Danmark numera intager en af de förnämsta platserna bland alla jordbruksidkande länder. I Tyskland, hvilken omsorg och hvilka vetenskapliga undersökningar hafva icke der egnats åt sockerbetskulturen! Och hvad har resultatet häraf blifvit? Jo, att Tyskland förmår odla sockerbetor, som lemna i medeltal 2 procent högre sockerhalt än i något annat land. Och det har ledt derhän, att Tysklands sockerbetsindustri höjts till den ståndpunkten, att det under kampanjen 1893—1894 lemnade ett sockerutbyte, som uppgick till en tredjedel af hela den europeiska sockerproduktionen. I Frankrike har man följt med alla dessa grenar af jordbruksnäringen, men det har visat sig, att Frankrike i vissa fall blifvit öfverflygladt dels af Danmark och Tyskland och dels äfven af England. Man har dock under de senare åren gripit sig an med kraft att åstadkomma en bättring i förhållandena. Under vintern 1891, som var mycket svår för vinterhvetet, gick detsamma ut i Frankrike till betydlig del. Man har genom de undersökningar, som då gjordes, funnit, att af 400 i Frankrike odlade hvetesorter var det blott 4 å 5, som egde de egenskaper, hvilka erfordras för att kunna blifva framtidshveten. De öfriga ledo af växtsjukdomar, såsom rost, eller voro ej nog härdiga eller bördiga och måste därför förkastas. Nu har jordbruket till följd af de tryckta prisen kommit i det läge, att man måste inom alla dess branscher tillse, att man odlar endast sådana växtvarieteter, som ega de bästa egenskaper och, hvad särskildt vintersåden beträffar, genom härdighet, rikt gifvande skördar och motståndskraft mot växtsjukdomar kunna löna odlingen. Till följd häraf har man att äfven i vårt land med allvar egna sig åt att motarbeta växtsjukdomarnas förstörande inverkan. Man har hunnit derhän, att man funnit, att det är vissa växtsorter, som företrädesvis ega största motståndskraft mot rosten, och de undersökningar och studier, som i detta hänseende bedrifvits, hafva varit till gagn och gifvit god ledning för bedömande af huru växtsjukdomarna skola motarbetas samt sålunda varit jordbruksnäringen till nytta.

Det är för att fortsätta dessa arbeten, som man nu begär en assistent åt föreståndaren för den växtfysiologiska anstalten. Det är gifvet, att en enda mans krafter icke räcka till; han är icke endast sysselsatt med arbeten vid experimentalfältet, för att följa serier af kulturförsök, utan han måste äfven ofta företaga resor för undersökning af växtsjukdomar på olika orter, dit han kallas dels af offentliga myndigheter och dels af enskilda jordbrukare. Han måste äfven föra en ganska liflig korrespondens, ty jordbrukare, som märka, att växtsjukdomar uppträdt på deras sådesfält, tillskrifva honom derom, och med största beredvillighet går han deras önsknningar till mötes och kan äfven på detta sätt bringa mycket gagn åt jordbruket.

Nu är fråga om ett så litet anslag som 1,500 kronor för att sätta denna växtfysiologiska anstalt i stand att med nytta kunna

*Angående
aflöning åt
en assistent
vid landt-
bruksakade-
miens växt-
fysiologiska
försöks-
anstalt.
(Forts.)*

Angående
aflöning åt
en assistent
vid landt-
bruksakade-
miens växt-
fysiologiska
försöks-
anstalt.
(Forts.)

fortsätta sitt arbete att betjena den stora jordbrukande allmänheten. Det anslag, som här begärts, är så litet, och den nytta, det kan medföra, är så ofantligt stor, att jag anser det i högsta grad skadligt, om Riksdagen skulle afslå detsamma; och med anledning häraf vågar jag vördsamt anhålla om bifall till reservanternas hemställan.

Herr Stråle: Jag kan icke neka till, att jag med stor förvåning läst statsutskottets förslag i denna punkt. Det hufvudsakliga skäl, utskottet anfört för sitt afstyrkande, är att det skulle vara lätt för landbruksakademien att med befintliga tillgångar kunna uppfylla detta behof. Men hvarför har då icke utskottet anvisat eller åtminstone antydtt, hvilka indragningar landbruksakademien skulle göra för att bereda tillgång? Det har uteblifvit och med fullt skäl, ty landbruksakademien tillgångar tror jag äro väl anlidade redan nu.

Jag vill icke ingå närmare i sjelfva frågan, utan åberopar statsrådsprotokollet och hvad här i dag blifvit anfördt, särskildt hvad den siste talaren yttrat till stöd för reservanternas förslag. Jag fruktar, att man här är på väg att göra hvad man kallar »sila mygg», och obegripligt är, att de mindre jordbrukarne, som hafva så betydlig nytta af denna växtfysiologiska anstalt, tyckas vara allmänt emot det begärda anslaget. Detta är verkligen beklagligt, och jag vågar säga, att de icke inse hvad som är deras sanna fördel. Jag yrkar bifall till reservationen.

Friherre Klinckowström: Herr vice talman! Mine herrar. Jag skall icke besvara kammaren med många ord i denna punkt, men då Andra Kammarens statsutskottsledamöter hafva lyckats få majoritet i denna fråga, är det naturligt, att de äfven önska, att någon eller några i Första Kammaren understödja detta statsutskottets beslut, och jag kan icke neka mig nöjet att tillmötesgå en sådan önskan. Jag vet väl hvilken utgång frågan kommer att få i denna kammare, och jag ämnar icke besvara kammaren med någon begäran om proposition på mitt yrkande, ty det vore att taga bort kammarens dyrbara tid från dagens öfverläggningar; men jag vädjar till alla de få sparsamhetsvänner, som finnas i denna kammare: då denna fråga kommer före till gemensam votering, och det gör den med största säkerhet, må vi då hålla ihop med Andra Kammarens majoritet, för att hafva den förmänen och den stora glädjen att kunna öfvervinna denna kammares motstånd mot sparsamhet. Ty sparsamhet, mine herrar, är vid denna riksdag, enligt mitt förmenande, en oafvislig dygd; och huru mycket man än söker genom detta anslag, som nu Första Kammaren troligtvis går att bevilja enligt Kongl. Maj:ts förslag, skydda jordbrukets produkter mot skadeinsekter, tror jag, det vore mycket klokare och rättigare, om Riksdagen ville befria den stackars svenske jordbrukaren mot att ätas upp helt och hållet till sin timliga välfärd af den mycket svårare skadeinsekt, som kallas *svält*.

Jag yrkar således bifall till statsutskottets förslag i denna punkt.

*Angående
aflöning åt
en assistent
vid landt-
bruksakade-
miens växt-
fysiologiska
försöks-
anstalt.
(Forts.)*

Herr Tamm, Hugo: Ja, mine herrar, det finnes många slag af sparsamhet här i världen, och jag hemställer till den siste ärade talaren, huruvida, om han t. ex. skulle uppföra ett hus, det skulle falla honom in att förbjuda murarena att hafva några handtlångare. Jag hemställer, om man icke inom det praktiska lifvet söker flytta det minst magtpåliggande och lättast verkställbara arbetet på de minst aflönade krafterna. Såvidt jag kan se, är det en bestämd vetenskaplig misshushållning att ställa de personer, som äro mest framstående, och hvilkas tid således är den dyrbaraste, att ställa dem, säger jag, i en sådan ställning, att de nödgas bortslösa tid på och icke kunna få någon hjälp i sådant, som kan utföras af mycket mindre tränade och framstående krafter.

För det andra vill jag påpeka, att det finnes en annan misshushållning i detta fall. Vi hafva dess värre i Sverige många, enligt mitt förmenande alltför många likartade institutioner, och dessa relativt svagt utrustade. Jag behöfver knappt nämna några exempel, men, då det runnit mig i sinnet, må det gå. Vi hafva tre medicinska fakulteter, en massa frökontrollanstalter, många kemiska stationer. Vill man göra besparingar i sådana fall, synes det mig vara ofantligt mycket bättre att söka dessa besparingar på den vägen att hafva färre institutioner, men utrusta dem båda intellektuellt och materiellt så väl som möjligt. Landtbruksstyrelsen förordade i fjor och Riksdagen anslog medel till den växtfysiologiska och biologiska anstalten i Norrbotten. Der bestämdes en lön till föreståndaren lika med den, som utgår till föreståndaren för den nu ifrågakommande växtfysiologiska anstalten, nemligen 4,000 kronor, 50 procent af analysafgifter och dessutom reseersättning, men der finnes och ansågs behöflig en assistent. Jag är således öfvertygad, att, om landtbruksstyrelsen blifvit i detta fall hörd, hvilket den icke blifvit, då den icke står i det samband med landtbruksakademien, att den skolat höras, den bestämdt tillstyrkt detta anslag just ur synpunkten af denna ekonomiska besparing med vetenskapliga arbetskrafter.

Detta har varit det skäl, hvarför jag slutit mig till reservanternas, och jag anhåller, att kammaren måtte bifalla deras förslag.

Herr Almén: Det begärda anslaget är i och för sig så ringa, att man skulle tro, då det särskildt gäller vår modernärning, att detsamma skulle beviljas. Då så emellertid icke skett, måste man söka skälen därför. Man har sagt, att akademien har sjelf medel till bestridande af en sådan utgift. Det låter ju något för den, som icke har reda på eller känner till akademiens ställning. Då jag anser mig göra detta, vill jag nämna, att några tillgångar till en sådan utgift finnes icke. Hvarje gång akademiens budget skall uppgöras, har man all möjlig möda se till, huru den skall gå ihop, så att skuldsättningen icke må ökas. Akademien har en fordran hos experimentalfältet, som den med all sannolikhet icke får »se röken af». En så briljant ställning kommer experimentalfältet nog icke att få. Det går ju icke för vanliga jordbrukare att reda sig, och då kan man väl icke begära, att experimentalfältet skall gifva

*Angående
aflöning åt
en assistent
vid landt-
bruksakade-
miens växt-
fysiologiska
försöks-
anstalt.
(Forts.)*

öfverskott. Det kan således icke blifva någon lön åt assistenten, om akademien skall bestrida denna utgift.

Nu har man här framhållit, att besparingar här borde och kunde ske med statens medel. I likhet med friherre Klinckowström skattar jag denna sparsamhet med allmänna medel otroligt högt, men just på denna grund kommer jag till ett alldeles motsatt resultat. Jag anser det vara en dålig sparsamhet, ja en ren misshushållning, att anvisa en någorlunda skälig lön åt en professor och sedan säga åt honom: »gör hvad Ni kan, men Ni får ingen hjälp framdeles». I vårt land inrättas många professurer, som man icke alltid förser med erforderliga materiella resurser. Det är icke nog med byggnaden och möjligen en vaktmästare och en portvakt, en professor behöfver äfven kunniga biträden. En professor är en alltför högt aflönad vetenskapsman, för att sysselsättas med rent mekaniska göromål. Vill man hafva valuta för en professorslön, må man se till, att han får sådana materiella resurser, att han kan uträtta något. Det förefaller mig dessutom underligt om landtbrukets målsmän skulle motsätta sig en för dem inrättad institutions framgång.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Odelberg, Theodor: Då landtbruksstyrelsen blifvit inblandad i utskottets motivering, och den förste talaren, ledamot af statsutskottet, till och med velat se en af anledningarna till afslag deruti, att landtbruksstyrelsen icke blifvit hörd, skall jag bedja att få yttra några ord.

Såsom herrarne veta, finnas i vårt land två institutioner för jordbruket, nemligen landtbruksakademien och landtbruksstyrelsen, hvilkas verksamhet är vidt skild och hvar för sig begränsad, den ena för det rent vetenskapliga, den andra för det praktiska. Hvar gränsen är mellan dessa, kan dock understundom vara ganska svårt att bestämma, och hvilka ärenden som skola remitteras till den ena eller den andra, kan ock vara svårt att afgöra; men icke föreställer jag mig, att, då det är fråga om en organisation för den ena institutionen, den andra skall behöfva derom höras. För min del har jag alldeles icke tänkt mig, att landtbruksstyrelsen skulle behöfva höras öfver en sådan sak som denna. Men jag vill emellertid passa på tillfället att nämna, att, i händelse landtbruksstyrelsen blifvit hörd, hade jag för min del tillstyrkt bifall till den gjorda framställningen. Jag kan icke finna, att det är med billighet och hushållning förenligt, att staten underhåller en dyrbar institution och icke styr till så, att det finnes tillräckliga arbetskrafter, så att hvad man kan fordra att anstalten skall åstadkomma också verkligt åstadkommes. Jag delar herr Tamms uppfattning i denna sak och yrkar bifall till reservanternas förslag och afslag på utskottets.

Friherre Barnekow: Då här icke varit någon, som egentligen fört utskottets talan, skall jag bedja att något få beröra utskottets utlåtande i denna punkt. Jag skall dervid gå tillbaka till den tid, då denna föreståndarebefattning tillsattes. Kongl. Maj:t

föreslog då en aflöning för densamma af 5,000 kronor, som efter 5 års tjänstetid kunde ökas med 500 kronor och efter ytterligare 5 år med 500 kronor. Vidare var det fråga om en assistent, men Kongl. Maj:t ansåg den då icke behöfelig. Hvad svarade Riksdagen härpå? Riksdagen svarade med att godkänna aflöningsförmånerna för föreståndaren, men, mine herrar, sedan var Riksdagen nog fiffig att blicka in i framtiden. Riksdagen tänkte sig nemligen möjligheten, att man en annan gång skulle komma och begära anslag för en assistent och med tanke derpå säger Riksdagen, att, om något biträde framdeles behöfdes, skulle föreståndaren af sin lön sjelf bidra dertill, och därför anslå vi nu denna lön, oaktadt vi anse den hög. Lönen var, såsom herrarne veta och jag nyss nämnde, efter 10 år 5,000 kronor. Om föreståndaren derjemte är i åtnjutande af fri bostad, fri ved eller andra förmåner, känner jag icke. Nu begär Kongl. Maj:t en assistent, och hvad är skälet? Jo, Kongl. Maj:t säger, att en person icke kan hinna med arbetet. Ja, det insåg Riksdagen 1885, då Riksdagen sade, att föreståndaren sjelf skulle vidkännas de utgifter, som för aflönande af biträde eller assistent kunde erfordras. Jag vet icke, huru förhållandena äro i närvarande stund, om det verkligen finnes något aflönadt biträde.

Ett annat skäl, hvarför man nu begär detta anslag, är, att föreståndaren är så mycket ute på resor, och man anför resor i och för olika ändamål t. ex. för att kontrollera i olika orter pågående odlingsförsök, för att iakttaga och meddela råd angående på olika orter uppträdande växtsjukdomar etc. Det är gifvet, att sådana resor äro behöfliga, men just därför har Riksdagen tänkt sig att vid sådana tillfällen skulle ett biträde finnas, som kunde vara till hjälp. Men det finnes omnämnda andra resor, som han kallas ut på, t. ex. till landbruksmöten utaf hushållningssällskapen — »m. m.,» står det sedan. Hvad först beträffar hushållningssällskapen, så blir det en enskild affär, om de kalla honom; då få de ersätta honom. Och hvad angår, att han kallas till landbruksmöten, så komma de icke oftare på än hvar femte år. Men sedan står detta »m. m.» och jag vet icke hvad det kan innebära; dessa ord tycker jag äro obehöfliga. Det är gifvet, att han kan få så mycket »m. m.» att göra, att han icke kan sköta den plats han har.

Sedan skall jag taga mig friheten fästa uppmärksamheten på hvad utskottet säger i fråga om möjligheten att utan särskildt anslag af Riksdagen bestrida kostnaden för aflöning af biträde. Utskottet säger, »att landbruksakademien genom en lämplig disposition af de till dess förfogande befintliga medel bör ega tillgång till bestridande af de kostnader, som för en utveckling af akademiens växtfysiologiska försöksanstalt kunna påkallas». Jag har icke hunnit följa med siffrorna i en föregående talares anförande i detta afseende och kan därför ej bedömma om hvad utskottet här sagt har blifvit vederlagdt, men jag tycker det skulle vara ovanligt, om ett statsutskott skulle våga säga detta utan att dertill hafva den ringaste anledning eller något skäl därför. Något skäl måste utskottet haft, och finnas tillgängliga medel, är ju det begärda anslaget öfverflödigt.

*Angående
aflöning åt
en assistent
vid landt-
bruksakade-
miens växt-
fysiologiska
försöks-
anstalt.
(Forts.)*

*Angående
aflöning åt
en assistent
vid landt-
bruksakade-
miens värt-
fysiologiska
försöks-
anstalt.
(Forts.)*

Slutligen vill jag påpeka något som reservanterna sjelfva säga angående denna fråga. Af hvad de yttra vill det synas, som om detta anslag endast skulle gälla för den nuvarande föreståndaren och icke för den, som kommer efter honom. Men om det skulle blifva endast personligt, så skulle det ju blifva, jag vågar säga, ett personligt lönetillskott åt den, som nu innehar föreståndareplatsen; och en löneförhöjning i nuvarande tider anser jag obehöflig.

Jag har endast velat yttra detta därför, att jag satt mig in i utskottets tanke. Det tjenar till ingenting, men jag skall ändock yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Almén: Den siste talaren begärde en upplysning, som jag tror mig kunna lemna honom. Han frågade nemligen, huruvida den nuvarande föreståndaren sjelf aflönade någon assistent. Mig veterligen har han icke gjort detta; men han har haft en assistent, sedan han fått ett statsanslag för ett särskildt arbetes utförande.

Beträffande hufvudfrågan nämnde samme talare, att han sedan förra gången satt sig in i frågan och fått anledning yrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition. Jag vill ej betvifla, att han satt sig in i frågan, men han har dock gjort högst väsentliga misstag, ty han sade, att lönen var så hög, att han kunde sjelf aflöna sin assistent, och uppgaf den till 5,000 kronor utom ålderstillägg. Men i utskottets utredning står det tydligt, att lönen är 4,000 kronor med två ålderstillägg. Hade professorn kunnat komma upp till 6,000 kronors lön, kunde man sätta i fråga, att han sjelf lönade sitt biträde, men nu kan han ej få mer än högst 5,000 kronor.

Vidare får jag nämna, att om Riksdagen hade tänkt sig, att denne tjänsteman skulle sjelf aflöna assistent, så kan jag ej föreställa mig att Riksdagen dermed menat, att professorn skulle löna ett permanent biträde år efter år, men väl har tanken varit den, att tillfälligt biträde får han bestrida med sin ringa lön — ingalunda ett permanent sådant. Nu har det emellertid visat sig, att dessa undersökningar behöfva ett permanent biträde, och då vore det för mycket begärdt, att en tjänsteman med 4,000 kronors lön skulle aflöna ett sådant biträde.

För egen del anser jag fullt skäl finnas att bifalla Kongl. Maj:ts proposition, men vill man ej detta, kan man taga reservanternas förslag. Dermed har ej Riksdagen afklippt pröfningen, huruvida assistenten för framtiden visar sig behöflig eller icke. Uppföres anslaget på extra stat, återkommer frågan år för år till Riksdagens pröfning. Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr Stråle: Jag anhåller att endast få säga ett par ord. Om det nu vore fråga om att ordna både föreståndarens och assistentens löneförmåner, då hade det kunnat stå Riksdagen öppet att något minska föreståndarens aflöning. Nu är det ej fråga derom. Föreståndaren finnes och vi äro nog lyckliga att för närvarande ega en särdeles utmärkt person på denna plats; hans aflöning är

bestämd och jag tror ej att den är för hög för detta arbete. Svår-
ligen kan man därför nu taga af honom något af lönen.

Friherre Barnekow har medgifvit själf, att anstaltens göromål
tagit en betydlig utsträckning. Dimensionerna äro nu mycket större
än för tio år sedan. Det bevisar ju, att det kräfvades ökad arbete,
och det vore lyckligt, om den stora jordbrukande allmänheten i
Sverige så talrikt anlidade anstalten, att det behöfdes två assistenter.

Jag anser det vara särdeles olyckligt, om detta anslag vägra-
des, och yrkar bifall till reservanternas förslag.

*Angående
aflöning åt
en assistent
vid landt-
bruksakade-
miens växt-
fysiologiska
försöks-
anstalt.
(Forts.)*

Friherre Barnekow: Jag ber att få rätta en missägning,
hvertill man sagt mig att jag nyss gjorde mig skyldig. Om jag
nemligen sade, att föreståndarens lön från början var 5,000 kronor,
menade jag, att hans aflöning i närvarande stund utgår med 5,000
kronor och var den från början endast 4,000 kronor.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr
talmannen i enlighet med de yrkanden, som derunder framstälts,
propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna
punkten hemställt samt vidare derpå att kammaren skulle bifalla
det förslag, som innefattades i den af herr Lundeberg m. fl. vid
denna punkt afgifna reservation; och förklarades den senare pro-
positionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 5.

Herr Nyström, Carl: Då vi motionärer förberedde vår fram-
ställning till Riksdagen, uppgafs för oss, att landbruksakademiens
inlaga till Kongl. Maj:t blifvit föredragen och detta ärende så till
vida afslutats. Detta var ett misstag, och det förhåller sig så som
utskottet uppgifvit, att ärendet ej ännu blifvit afgjort, utan är
beroende på Kongl. Maj:s pröfning. Under sådana förhållanden
kan jag naturligtvis ej påyrka bifall till motionen, utan måste in-
stämman med utskottet. Men med afseende å ärendets förestående
behandling och för att vinna något understöd i händelse frågan
skulle återkomma till kammaren, anhåller jag att få i största kort-
het resumera ärendets ytterst viktiga innebörd.

Det gäller i sådant fall att visa tre saker:

1:o) att skadeinsekternas härjningar medföra ofantliga förlu-
ster;

2:o) att utsigt och möjlighet finnes att härvid ingripa till för-
minskning af dessa förluster;

3:o) att det rätta medlet är en entomologisk försöksstation, så
inrättad som i motionen föreslås.

I första punkten, deri framhålles att skadeinsekternas härj-
ningar medföra ofantliga förluster, är bevisningen ovanligt lätt,
oaktadt frågan, såsom vi nyss hörde, tyckes hafva satt friherre
Klinkowström myror i hufvudet — hvilket ju äfven är ett slags
insectsskada. Jag hänvisar emellertid i det fallet till siffrorna i
motionen. Der omtalas endast fem arter af de ofantligt många

*Ifrågasatt
inrättande af
en entomolo-
gisk försöks-
station.*

Ifrågasatt
inrättande af
en entomolo-
gisk försöks-
station.
(Forts.)

slagen skadeinsekter, och dock uppgå förlusterna till så ofantliga belopp som 2 millioner här, 500,000 kronor der, m. m. Jag skulle härtill kunna tillägga en detalj, nemligen frågan om rågen. Rågen är det sädesslag, som står sig bäst, men förliden sommars erfarenhet visar, att den ej heller går fri från allvarsamma angrepp af det s. k. hvitaxflyet, såsom jag observerat i Vestergötland. Till nämnda siffror hänvisar jag, men ber att få särskildt påpeka en sak, nemligen de från alla håll återkommande påminnelserna, att insekternas skador äro i ökning och att deras härjningar under årens lopp framträda starkare och starkare. Landtbruksstyrelsen säger med full rätt, att i jembredd med odlingens intensitet stiger faran för de odlade växterna. Landtbruksakademien yttrar sig i samma rigtning. Man befinner sig således ej blott framför insekt-skadorna i deras nuvarande omfång, utan äfven framför utsigten att de mera och mera skola ökas. Att ollonborrnarnes utbredning pågår åt norr, är en känd sak. Och de skador, som således ökas, gälla såväl åker som äng, såväl trädgård som skog, och öfverallt der varor eller förråd af olika slag förvaras, i lador och qvarnar, i magasin och förvaringsrum, tränga skadeinsekterna fram. Det gäller således en sak af den allra största betydelse. Landtbruksakademiens, landtbruksstyrelsens, hushållningssällskapens, entomologiska föreningens — allas uttalanden gå i samma rigtning. Jag slutar med detta: det måste anses vara bevisadt, att dessa skador äro ofantligt viktiga.

I afseende på den andra frågan, huruvida det finnes möjlighet att ingripa till förminskande af dessa skador, måste man erkänna, att der stå vi vid begynnelsen. Det är tydligt, att denna sak måste genomvandra samma förlopp, som t. ex. den medicinska vetenskapen, inom hvilken arbeten på anatomiens, fysiologiens, kemiens m. fl. områden måste föregå, innan medicinen och kirurgien kunde, med stöd af dessa forskningar, komma till sina stora, världsbekanta *praktiska* resultat. Så äfven här. Och det skall äfven gå så här med full visshet. Dock bör ej tros, att man i sakens nuvarande skede står fullkomligt magtlös mot dessa skador. Tvärtom, man vet redan, att man åtminstone på två sätt kan dervidlag inverka. Den ena utvägen har erfarenheten hemtat hufvudsakligen från Nordamerika, och den består i att på rätt tid och på rätt sätt företaga förändringar i jordens förberedelse och brukning. Det andra sättet är att i vår tjänst använda de bakterier, som hos insekterna bilda sjukdomar. Insekterna äro i hög grad utsatta för bakteriesjukdomar, och när sådana utbryta sker det i stor skala. Den insektverld, som drabbas deraf, förhärjas, och på sådan väg kan man komma åt de skadliga insekterna. Det är äfven en åtgärd, af hvilken man kan vänta sig de bästa resultat. Riksdagen har nyligen beviljat 60,000 kronor till ollonborrnarnes utrotande. Dessa 60,000 kronor äro tillräckliga för att visa och med skäl visa, att man anser sig något kunna uträtta i sak. De storartade exempel man har från Nordamerika, Ryssland och Finland visa, att man der har tilltro till dessa praktiska åtgärder, som skulle komma i fråga för att hindra insekternas härjningar.

Den tredje frågan är affärdad med få ord. I hvilken form skall denna sak behandlas? Uppenbarligen blott genom att inrätta en försöksanstalt, der insekternas vanor och lefnadsvilkor noggrant studeras samt de hjälpmedel, som mot dem böra försökas. Det är den enda vägen, eljest blir det blott ett ovisst famlande. En sådan anstalt kan jemföras med de förberedande vetenskapliga arbeten, som fört medicin- och veterinärväsendet till deras stora framgångar. Skall det vara en försöksanstalt, måste den ligga i eller nära Stockholm, der man har tillgång till bakteriologiskt laboratorium, som redan finnes och således icke behöfver särskildt uppsättas, samt till bibliotek och samlingar, som finnas i vetenskapsakademien. Den bör ock vara förlagd på en plats, der iakttagelser på en mängd olika växter kunna göras och der man har nära granskap till ett redan i gång varande laboratorium. Detta antyder, att den måste ligga på ett experimentalfält, der en mångfaldig odling af sådana växter fins, och der laboratorieundersökningar kunna företagas.

Under sådana förhållanden synes mig, att man har svarat på den tredje frågan.

I afseende på kostnadsberäkningen, som slutar med en jemförelsevis obetydlig summa, är väl icke något att anmärka.

Herr talman! Som jag redan nämnt, kan jag ej yrka bifall till motionen, utan instämmer i afseende på klämman med statsutskottet.

Herr Boström, Filip: Jag har ej någon anledning att yrka på någon förändring i det slut, hvartill utskottet i denna punkt kommit. Men jag har begärt ordet för att uttala mina sympatier för det förslag som föreligger. Jag vet, att Riksdagen ej beviljar anslag på framställning af enskild motionär annat än i högst trängande fall, och här har utskottet haft så mycket mer skäl för sin hemställan, som detta ärende ligger hos Kongl. Maj:t.

Det har emellertid visat sig, att dessa insekter åstadkommit så stora förluster, att man enligt min mening bör tillse, att de så mycket som möjligt inskränkas. Jemför man de statsutgifter, som i vårt land utgå till befrämjande af jordbruket, med dem, som därför utgå i andra land, särskildt Danmark, finner man, att jordbruket i vårt land derutinnan är ganska vanlottadt. Från min föregående verksamhet i statsutskottet känner jag väl de svårigheter, som möta för anslag till nya tjänstemän, äfven till sådana, som betingas af jordbrukets befrämjande, men jag tror, att, om man iakttager nödig försigtighet vid förslagens framläggande och så mycket som möjligt inskränker utgifterna, landtmännen i Andra Kammarerna skola inse den stora fördel, som skulle härigenom vinnas; och därför hoppas jag, att Kongl. Maj:t till nästa Riksdag framlägger ett förslag i det syfte, som motionen afser.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 6.

Ang. administrationen af Göteborgs och Bohus läns hafsfisken.

Mom. a).

Herr Nyström, Carl: Jag begärde ordet blott för att få till protokollet antecknad, att jag ingalunda frånträdde de åsikter i detta ärende rörande en styrelse eller en representation för Göteborgs och Bohus läns hafsfisken, som jag vid föregående tillfällen i kammarerna uttalat. Vid frågans nuvarande läge anser jag mig dock ej kunna eller böra framställa något yrkande.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad, hvarefter kammarerna biföll hvad utskottet i föreliggande moment hemställt.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 7—10.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12—14.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Om arfvoden åt lappfogdar m. m.

Punkten 15.

Herr statsrådet friherre Åkerhielm: Uti det anslag, hvarom här är fråga och som för närvarande utgår med 10,000 kronor, har Kongl. Maj:t begärt en ökning med 3,000 kronor, för att en lappfogde skulle kunna anställas äfven inom Vesterbottens län. Statsutskottet har, om jag fattat dess motivering riktigt, erkänt behofvet af den sålunda ifrågasatta anordningen, men ansett att tillgång dertill skulle kunna beredas inom det nuvarande anslagsbeloppet genom att antingen indraga den nuvarande lappfogdetjensten i Jemtlands län eller ock minska hans aflöning.

Utskottet antager nemligen, att förhållandet inom Jemtland mellan de bofaste och lapparne numera så förbättrats, att lappfogdebefattningen der skulle kunna indragas, eller åtminstone hans verksamhet i väsentlig mån inskränkas. Jag ber då att få erinra, att Konungens befallningshafvande i länet, som naturligtvis bäst är i tillfälle bedöma förhållandena på orten, bestämdt vitsordat det fortfarande behofvet af en lappfogde för Jemtlands län och begärt att samma anslag, som hittills, måtte för ändamålet anvisas; att vidare, äfven om förhållandet inom länet till en viss grad skulle kunna anses förbättradt derigenom, att staten numera inköpt Ljusnedals egendom, detta dock endast gäller om en mindre del af denna lappfogdes distrikt, och der, efter hvad jag tror mig veta, hans

verksamhet varit i mindre grad tagen i anspråk. Jag tror således icke, att det förhållandet kan i någon väsentligare mån verka till minskning i lappfogdens göromål. Men här har dessutom tillkommit en annan omständighet, som säkerligen kommer att i betydlig grad öka hans arbete, nemligen gränsförhållandena till Norge och de svårigheter, för hvilka de jemtlandske lapparne på senare tider varit utsatta inom detta land. Man har nemligen på norsk sida mycket beklagat sig öfver att de jemtlandske lapparne dels utsträckt sina vandringar inom Norge in på områden, der de icke skulle hafva rätt att uppehålla sig, och dels att de föra med sig flera renar, än hvad som kunnat anses skäligt. Häraf följer nödvändigheten att verkställa en undersökning i Jemtland, likasom det redan skett i Norge, och det är gifvet, att vid en dylik undersökning det måste vara af största vigt att till biträde hafva en person, som känner lapparne och deras förhållanden så i grund, som fallet är med den nuvarande lappfogden. Då så är förhållandet, kan det väl icke antagas, att lappfogden i Jemtland för närvarande skulle kunna undvaras, ej heller hans verksamhet inskränkas, och då bör man icke heller ifrågasätta någon minskning i hans aflöning, hvilken icke kan anses synnerligen hög i förhållande till de kraf på duglighet och uthållighet, hvilka denna befattning ställer på innehafvaren. Det har varit vanligt, att man till lappfogdar företrädesvis utsett länsmän med framstående duglighet. Såsom herrarne hafva sig bekant, varierar länsmännens aflöning från 1,600 till 1,900 kronor, inberäknadt ålderstillägg, hvartill kommer, att de äfven hafva en inkomst af sportler och extra uppdrag. Det är sålunda antagligt, att en länsmans aflöning i regeln icke synnerligen mycket understiger den, som lappfogden åtnjuter, och då man tager i betraktande lappfogdens ansträngande och betydelsefulla verksamhet, kan 3,000 kronor i aflöning för honom icke anses för högt tilltaget.

Då häraf torde framgå, att den utväg, statsutskottet här anvisat för att bereda tillgångar till anställande af en lappfogde i Vesterbottens län, icke kan leda till målet, tillåter jag mig anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Crusebjörn: Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att behovet af en lappfogde i Vesterbottens län har varit länge känt, och att den framställning, som Konungens befallningshafvande gjorde till Kongl. Maj:t förra året, var föregången af en dylik framställning år 1890, men Kongl. Maj:t svarade då, att det saknades disponibla medel för befattningen i fråga.

Emellertid har förhållandet mellan lapparne och de bofaste allt mer och mer invecklat sig och på ett sådant sätt, att behovet af en dylik tjänsteman blifvit med hvarje dag allt mera oafvisligt. Den senaste lapplagen, som afsåg att ordna detta förhållande, har tyvärr icke gifvit det resultat, man hoppats, genom den bestämmelse, som der uttalades, att lapparne finge med sina renar uppehålla sig på de orter, der de sedan gammalt vore vane att få föra dem; genom fastsläende af denna bestämmelse har lagen sjelf uppmuntrat dem till ökad djerfhet i sitt tillvägagående mot den bofasta befolk-

*Om arfvoden
åt lappfogdar
m. m.
(Forts.)*

*Om arfrodens
åt lappfogdar
m. m.
(Forts.)*

ningen. Detta förhållande har föranlett dertill, att lapparne måste strängare efterhållas. Detta skulle visserligen vara länsmännens sak, hvar inom sitt distrikt, men då lapparne ständigt äro på flyttande fot, äro de så godt som fria, när de kommit utom det länsmansdistrikt, der de föröfvat ofog.

Å andra sidan kan icke nekas, att den bofasta befolkningen behandlar lapparne mera hårdhänt nu än förr. Man har blifvit mera noga med afseende å mitt och ditt, än hvad förr var vanligt i dessa bygder. Sedan afvittring öfvergått äfven lappmarkerna, och egendomsgränserna blifvit noga bestämda, ser nybyggaren i hög grad ogerna att lapparne intränga på hans område, ehuru detta är deras obestriddliga rätt.

Detta allt kräver otvifvelaktigt en revision af lapplagen, men under alla förhållanden kräves, det att det finnes en särskild tjänsteman med uppgift att ordna missförhållanden på bästa sätt samt tillse, att lagen såväl från ena som andra hållet noga efterlefves; sådant oskick, som nu ofta föröfvas, bör icke längre kunna tillåtas passera. Det har numera gått så långt, att det uppstått ett ordentligt renskytte, hvarvid de bofastes drängar och tjänare saklöst nedskjuta renar i ganska stor utsträckning. Lappen å sin sida kan väl, såsom jag nyss nämnde, föröfva rätt många oegentligheter, men i det hela taget äro lapparne ett godmodigt folk, så att, trots det våld, för hvilket de ofta äro utsatte, har man ännu icke hört talas om att de vidtagit farligare åtgärder, än att de, visserligen äfven detta oslagligt, nedskjutit de bofastes hundar, då de varit utsatte för dessas skadegörelse.

Men det är icke endast i förhållandet mellan den bofasta befolkningen i Vesterbotten och lapparne som oegentligheter råda. Lapparne i Vesterbotten äro nemligen sedan gammalt vane att låta sina renar till ganska stort antal intränga på det norska området, emedan dessa trakter väl lämpa sig till betesmarker åt deras renar. Den lagstiftning vi hafva för att ordna detta förhållande föreskrifver, att lapparne skola göra anmälan till vederbörande norsk myndighet, då de gå öfver gränsen, på det att, i händelse de åstadkomma skada, nämnda myndighet skall veta, hvart man har att vända sig för att utbekomma ersättning. Emellertid iakttaga lapparne ingalunda noggrant denna bestämmelse, hvilken är af stor vigt för ordningens upprätthållande, utan de gå med sina renar, när årstiden är inne, intill gränsen, och dervid gå renarne af gammal vana uti tusental öfver densamma och breda ut sig långt ner i bygderna, hvarest de föröfva mycken skada, hvilken under somliga år af normännen uppskattats ända till 10,000 kronor, en summa, hvilken säkerligen är för högt tilltagen, men som dock i allt fall visar, att lapparne göra verklig skada derstädes och försumma att iakttaga lagens föreskrifter. Länsstyrelsen i Vesterbotten får ärligen skrivelser från amtmannen i Nordlands amt att se till, att dylika oegentligheter förekommas, och man har vidtagit de mått och steg, som varit möjliga. Man har lagfört en och annan, som man med visshet vetat hafva gjort sig skyldig till att släppa renar in på norskt område utan föreskrifven anmälan, och denne har då blifvit dömd till

tiotal kronors böter vid häradsrätten. Det har qvittat lappen ringa, om han har betalt denna summa eller icke, så att på den vägen kan man icke få bugt med honom. Det enda sättet är, att man disponerar öfver en person, för hvilken han har respekt, för att vid dessa tidpunkter infinna sig och vistas vid gränsen och noga tillse att lappen gör sina skyldigheter. Om man nu tager och skickar dit t. ex. distriktets länsman, måste denne färdas öfver fjellen femton till tjugu mil för att ligga deruppe på gränsen kanske en månads tid, och då är icke svårt att förstå, huru länsmanstjensten under tiden måste blifva vanskött.

Men äfven på andra ställen än vid gränsen förekomma oegentligheter, hvilka behöfva kontrolleras. Lappen har i allmänhet mycken respekt för myndigheterna, om han har dem i närheten, och följer villigt deras tillsägelser, men vet han med sig att de äro långt borta, så att han kan anse sig oåtkomlig, då är han icke den som af naturen är särdeles laglydig. Dessutom uppstå allt emellanåt än här och än der i länet stridigheter mellan de bofaste och lapparne. Några år hålla de sig stilla, men ett tu tre blifver det ett fasligt väsen, lapparne hafva förfördelat de bofaste, men man kan vara säker på att, när länsmannen kommer dit, lapparne hafva försvunnit. Renarne lemna de qvar, väl vetande, att så snart solen tittar fram och snön försvinner, komma renarne efter. En lappfogde känner lapparnes olika områden och vet hvilka vägar de taga samt kan taga reda på dem, hvilka förut uppehållit sig på någon särskild plats, och denna hans personliga kännedom sätter honom i tillfälle att hålla efter lapparne.

Herrarne kunna väl förstå af hvad jag nu anfört, att frågan om förhållandet mellan lapparne och de bofaste ingalunda kan anses vara lyckligen löst, utan att denna fråga fortfarande måste uppmärksammas af myndigheterna. Men då är det äfven en både nyttig och nödvändig sak, att länsstyrelsen har till sitt förfogande en person, hvilken i följd af sin tjänst och erfarenhet gjort sig förtrogen med förhållandena och som kan vara icke blott en målsman för lapparne och bevaka deras rätt och bästa, utan äfven kan gifva råd och upplysningar, huru oegentligheterna skola bringas till ordning o. s. v.

Jag har velat framhålla detta för att så noga som möjligt visa, huru behöffig under alla förhållanden en lappfogde är i Vesterbotten, likasom han af alldeles samma skäl måste anses behöffig i Norrbotten och Jemtland. Jag har ansett detta vara så mycket angelägnare, som af utskottets motivering framgår, att utskottet trots lappfogdarne vara behöfliga endast för en kortare tid och för uträttande af något visst uppdrag, hvarefter de borde kunna försvinna.

Så är dock icke förhållandet, och om man tänkte sig något sådant, då dessa lappfogdar i Jemtland och Norrbotten tillkommo, har likväl erfarenheten numera tydligt gifvit vid handen, att de varit till mycket gagn och nytta såväl i Norrbotten som i Jemtland, och då så är händelsen, hvilket bestyrkes icke blott af dessa läns styrelser utan nu äfven af Kongl. Maj:t, så vore det väl be-

Om arfvoden
åt lappfogdar
m. m.
(Forts.)

Om arfviden synnerligt, om man icke ordnade den föreliggande frågan på ett så
åt lappfogdar tillfredsställande sätt som möjligt.

m. m.
(Forts.)

Många finnas, som se lappen med oblida ögon och helst såge honom försvinna och glädja sig vid denna tanke. Men, mine herrar, så länge lapparne finnas inom vårt land, lefva sitt nomadlif och drifva sin renskötsel, är det väl statsmagternas skyldighet se till, att förhållandena mellan de bofaste och lapparne blifva så klokt och förståndigt ordnade, att anledningar till stridigheter och tvister i möjligaste mätto förekommas. Och då den praktiska erfarenheten ådagalägger, att detta mål bäst befordras genom anställande af lappfogdar uti de här nämnda länen, torde jag hafva till fullo visat behovet af anslagets ökande enligt Kongl. Maj:ts förslag, hvartill jag yrkar bifall.

Herr Kerfstedt: Jag ber att få erinra kammaren derom, att den komité och de myndigheter, hvilka hade att granska och afgifva utlåtande rörande lagen af den 4 juni 1886 eller den så kallade lapplagen, voro ense derom, att någon lappfogde i Vesterbotten icke behöfdes.

Af landshöfdingen för länet hörde vi nyss, att förhållandena så ändrat sig, att han anser, att för lapparnes välbefinnande, såväl gent mot de bofaste som i afseende på deras förhållande till sina närmaste grannar i Norge, det är ytterst nödvändigt att en sådan befattning inrättas för Vesterbotten. Jag vill nu icke bestrida hans åsigt dervidlag, utan jag antager att det möjligen kan förhålla sig så. Jag tillåter mig dock här påpeka, att jag har mig bekant att det gifves en icke obetydlig del af Vesterbottens lappar, som vintertiden med sina renar vandra ned utefter Ångermanelfvens floddal ned i Ångermanland och sprida sig i kustsocknarne der och i Medelpad. Från Västernorrlands län har man det oakadt aldrig hört några klagomål, åtminstone har ej något sådant kommit till länsstyrelsens kännedom, vare sig från lapparne sjelfva eller från den bofasta befolkningen derstädes, utan förhållandena hafva varit mycket goda, och de hafva lefvat i frid och endrägt med hvarandra. Visserligen har den bofasta befolkningen tyckt det vara förargligt, när de efter lapparnes besök funnit ett och annat värderikt träd i skogen vara borthugget eller att renhjordarne trampat ned och uppätit hö i någon mindre väl skyddad höhässja, men sådana enstaka händelser hafva icke, såsom jag nyss sade, ledt till hvarken några klagomål eller rättgångar, såsom händelsen var i Jemtland för några år sedan före lappfogdebefattningens tillkomst. Numera lära tvisterna emellan lapparne och de bofaste såväl i Jemtland som i Herjeådalen vara ytterst sällsynta, hvilket förhållande äfven bestyrktes i statsutskottet af representanten för Herjeådalen, som ansåg, att om lappfogden stannade der ett eller två år till, skulle han sedermera vara obehöflig.

Jag har tagit del af den ansökning, som länsstyrelsen i Vesterbotten gjort till Kongl. Maj:t och hvilken gifvit anledning till denna kongl. proposition. I skrifvelsen åberopas egentligen endast tre fall inom Vesterbotten, som skola ådagalägga behöfligheten af

en lappfogdes anställande. Ur minnet kan jag nu endast relatera tvenne af dessa fall. På ett ställe är det en namngifven person, som klagar öfver att lapparne hafva lemnat några rendjur qvar, hvilka uppehållit sig inom socknen öfver sommaren. På ett annat ställe, jag tror det var i Burträsk socken, uppgifves att renar trampat ner några höhässjor. I förra fallet torde skadan knappt vara nämnvärd, och i det andra är det ett temligen vanligt förhållande på de orter, der renar ströfva omkring, och att så sker, torde kunna snarare läggas till last den bofasta befolkningen än lapparne; ty passade de förra blott på att köra in sitt hö, när snö betäcker marken och sjöarne tillfrusit och innan lapparnes hjordar komma ner, vore denna anledning till klagan undanröjd. Dessa af länsstyrelsen anförda omständigheter inom Vesterbotten hafva icke varit af beskaffenhet att öfvertyga mig om nödvändigheten af en lappfogdes anställande endast för detta län. Men, sade den näst föregående talaren, det är förhållandet mellan vesterbottenslapparne och den bofasta befolkningen i Hatfjeldalen i Norge, som gör behovvet af en lappfogde så trängande. Må så vara, men eljest har jag tänkt mig, att förhållandet till grannriket skulle i Vesterbottens län vara det samma som är rådande inom Norrbottens, hvarest man behöfver ett juridiskt ombud — ett sådant aflönas i Tromsö — och om detta ombud icke kan hjälpa lapparne i Vesterbotten, vore det väl lämpligare att begära ett nytt sådant för Vesterbotten, ty det blefve billigare än en lappfogde, hvilkens handräkning i Norge skulle inskränkas genom obekantskap med norsk lag och norska förhållanden.

Med fäst afseende å hvad jag nu anført jemte de upplysningar, som lemnats mig rörande närvarande förhållanden i Jemtlands och Herjeådalens lappmarker, synes mig en lappfogdes verksamhet derstädes snart blifva obehöflig eller, om tjänsten icke med detta eller nästa år kan indragas, det möjligen kunna ordnas så, att lappfogden derstädes ålades att utsträcka sin verksamhet äfven till Vesterbotten på de tider, han der kunde behöfvas. Detta var äfven utskottsafdelningens tankegång, och för den blef majoritet inom statsutskottet. Jag delar den uppfattning, som statsutskottet uttalat, och ber därför att få yrka bifall till dess förslag.

Herr Tamm, Hugo: Då jag är en af dem, som reserverat sig mot utskottets beslut, skall jag bedja att få uppgifva några af de skäl, som bestämt reservanternas votum.

Man har mot anslaget i fråga anført, att det synes väl mycket att öka ett anslag, som endast gäller en ringa återstående del af denna gamla befolkning, ett tiotusental lappar.

För mig talar detta faktum ett alldeles motsatt språk. Det är denna lilla rest af de gamle invånarne, som stå der försvarslösare och värnlösare än några andra, som påminner oss om vår pligt att se till, att denna lilla del af befolkningen kan stanna qvar i vårt land och der njuta skydd, så att den ej, som i andra länder, förintas af våld från den så kallade civilisationen. Det är Sveriges

*Om arfrodens
åt lappfogdar
m. m.
(Forts.)*

*Om arfvoden
åt lappfogdar
m. m.
(Forts.)* pligt att sörja för att, så länge de kunna existera, de icke blifva offer för denna civilisation, sådan den tränger sig fram.

Vidare aberopas att det finnes en lapplag. Man har klandrat denna lag. Om den saken vill jag för min del ej yttra mig. Men af allas vår erfarenhet, vi som hafva något att göra med det praktiska lifvet, veta vi, hurusom i större folkmassor, t. ex. vid en fabrik, det rent personliga inflytandet från husbondens sida är af en så stor betydelse, att man härigenom, genom den rent personliga insatsen, från början kan förekomma, att der växer upp någon missbelåtenhet, och åstadkomma, att god anda blir rådande mellan alla. Skulle ej detta ännu mer vara fallet i fråga om dessa kanske ofta vanartiga och ouppfostrade barn, lapparne, hvilka, på sätt Konungens befallningshafvande vitsordat, på sista tiden blifva allt mera och mera trängda, än från det ena hållet, än från det andra. Personlig hjälp, personlig påverkan är hvad i lappbygden kräfvades att upprätthålla ordning och tukt, och kan man genom att ställa personer i beröring med dem, hvilka kunna blifva dem till en hjälp och till en utjemnare af uppkommande tvistigheter, bereda lugn och fördelar på ömse håll, tror jag ej man skall tveka att för ett sådant ändamål offra 3,000 kronor. Att ett dylikt behof verkligen förefinnes i Vesterbotten, är från alla intygadt. Konungens befallningshafvande intygar det — det har intygats af utskottet sjelft, som visst ej förnekar detsamma. Men då utskottet sedermera öfvergår till sättet, hvarpå detta erkända behof skall fyllas, synes mig en mycket svag och olycklig lösning af frågan vara funnen. Jag tror att vi i detta fall måste instämma med hvad från statsrådsbanken är sagdt, att man ej kan till dessa befattningar anslå ett lägre arfvode än det nu gällande, 3,000 kronor. Kan ej således minskning i anslaget genom lönenedsättning ernås, skulle det återstå den utvägen att, enär förhållandena i Jemtland blifvit så mycket bättre just emedan en särdeles nitisk och duglig lappfogde verkat derstädes, dennes verksamhet skulle kunna uttänjas och flyttas öfver ända till Norrbottens gräns. Men, mine herrar, hvad innebär väl detta? Från ett distrikt vid Norrbottens gräns ned till Herjedalens södra gräns är det ungefär samma afstånd som emellan Stockholm och Malmö! Och på ett sådant område skall han utöfva sin verksamhet och sitt *personliga* inflytande!

På dessa skäl anser jag utskottets förslag alldeles utförbart.

I afseende på lappfogden i Jemtland vill jag tillägga ännu ett ord. Såsom herrarne se af reservationen, äro reservanterna fem från Första Kammaren och *en* från Andra Kammaren — men i denna fråga torde han ensam uppväga de andra. Han är nemligen den ende representanten från Jemtland, och han vitsordar det absoluta behofvet af en lappfogde för sin ort, med hänvisande till de svåra förhållandena för lapparne deruppe, och från alla håll inom denna provins erkännes enstämmigt nödvändigheten af att denne lappfogde får kvarstanna der.

Jag vill ännu tillägga något. Låtom oss ej, mine herrar, betrakta denna angelägenhet endast såsom en administrativ fråga, ty den är mycket mera: den är en ren humanitetsfråga, och hvarhelst

Sverige hitintills har herskat, har det lemnat det minnet efter sig att hafva varit de svagas värn och aldrig tillåtit förtrycket göra sig gällande, och jag hoppas att, fast Sveriges område numera är reduceradt, detta anseende må orubbadt fortleva, så länge svenska namnet än finnes kvar.

*Om arfvoden
åt lappfogdar
m. m.
(Forts).*

På dessa skäl anhåller jag om bifall till reservationen.

Herr Törneblad: Det varma anförande, som den föregående talaren hållit till försvar för den kongl. propositionen och för denna så kallade »förtryckta» folkstam, är otvifvelaktigt förtjent af det högsta erkännande. Men jag misstänker att denna fråga bör ses ej uteslutande ur sensationssynpunkt, utan äfven från rent praktisk synpunkt, d. v. s. att förhållandena böra tagas sådana de äro, eller rättare hafva varit.

Det är icke så alldeles säkert, att i alla de ifrågavarande fallen lappen är den påträngande eller förtryckte, utan det händer väl lika ofta, att han är den påträngande och förtryckande. Jag behöfver i detta fall ej mer än erinra om Riksdagens egen skrifvelse 1893, der det visserligen icke är sagdt att de bofaste ensamt bära skulden, men väl antydes, att denna är att söka på båda hållen. Hvad särskildt frågan om lappfogdar vidkommer, må det tillåtas mig att i kammarens minne återkalla, huru denna fråga från början uppkommit och huru den under sina föregående blifvit behandlad.

Frågan uppkom först under de öfverläggningar och undersökningar, som föregingo lapplagen af 1883, den s. k. internationella lapplagen, och 1886 års lapplag för Sverige. Under dessa förhandlingar uttalades det på mer än ett ställe, att särskildt på de orter, hvarest misshälligheterna mellan lapparne och de bofaste voro stora, skulle det behöfvas speciella tillsyningsmän, och det accentuerades framför allt, att en sådan skulle åtminstone för någon tid vara behöfelig inom Jemtlands län.

Det var således redan då ifrågasatt, att lappfogdeinstitutionen skulle vara mera tillfällig. Denna institution betraktades också under hela 1880-talet såsom mera tillfällig, i ty att då icke något anslag begärdes af Riksdagen till uppehållande af en sådan institution, utan medel togs från besparingar, först på andra hufvudtiteln, särskildt till det juridiska biträdet i Tromsö. Det var först 1890 genom den kongl. proposition, som då afläts, som anordningen af lappfogdebefattningar tog det steget framåt, att den blef ett slags institution, omhuldad af Riksdagen eller bekostad genom direkta anslag, churu på extra stat. Det som gaf speciel anledning till den kongl. propositionen, det var hvad som 1888 hade inträffat genom bestämmelserna från ryska sidan angående lapparne i det nordligaste hörnet af vårt land, nemligen i Enontekis. I statsrådsprotokollet hette det alldeles uttryckligt, att en uppsyningsman skulle förordnas för att ej mindre leda lapparnes tåg till Jockmocks och Arjepluogs lappmarker från Enontekis, der de icke kunde vistas längre, än äfven under de två eller tre närmast följande åren ordna de förhållanden, som genom flyttningen uppkomme mellan lapparne och de förutvarande invånarne i de trakter, dit

Om arfvoden
åt lappfogdar
m. m.
(Forts.)

inflyttningen komme att ega rum. Detta är skrivet 1890, och vi skriva nu 1895. Jag må väl således kunna påstå, att det icke har från början afsetts att räcka stort längre än till 1895, om också förhållandena sedermera hafva utvecklats sig i annan riktning. Att för öfrigt denna bestämmelse var af tillfällig och speciel natur intygas allra bäst genom det yttrande, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet hade i Andra Kammaren den 22 februari 1893, eller för jemnt två år sedan, »att lappfogden i Norrbottens län har sålunda en alldeles särskild uppgift». Det var vid samma tillfälle i Andra Kammaren, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet yttrade, angående ett väckt förslag om lappfogde i Vesterbottens län, följande: »De omständigheter som åberopats» — nemligen till stöd för förslaget — »äro sådana, som visat sig på många andra håll, eller att olagligheter förekomma i gränstrakterna mellan den ena och andra befolkningen, men deraf följer väl icke att ej den vanliga polisen, kronofogdar, länsmän och fjerdingmän, kan upprätthålla ordningen.» Med det yttrandet för sig kan man väl känna sig något tveksam, om behöfvat sedan dess har tilltagit så mycket. Men jag vill antaga det, jag tror att behöfvat visat sig der, likasom på andra håll — jag skall strax gifva skäl därför — men det oaktadt är jag icke öfvertygad om, att detta behöfvat af lappfogdar skall för framtiden nödvändigt kräfva en fortvarande lappfogdeinstitution, eller att, om man anser sig böra hålla fast vid en sådan, man får tro, att förhållandena dermed äro ordnade eller tvistigheterna och orsakerna till desamma undanröjda. Utskottet har tänkt sig, att lappfogdeinstitutionen kunde så mycket hellre vara ännu af tillfällig art, som frågan om förhållandet mellan de bofaste och den lappska befolkningen ändå kommer att göras till föremål för öfverläggningar och beslut, hvilka möjligen skola föranleda ändringar i lagstiftningen, eller andra åtgärder, som kunna finnas verka derhän att minska eller upphäfva de svåraste anledningarna till misshällighet. Jag vill nu icke tala derom, att det kanhända skulle visa sig lika svårt i Sverige, som det enligt 1882 års utskottsbetänkande varit i Norge, att anvisa särskilda områden åt lapparne och de bofaste. Det är ju mycket möjligt, ehuru man i Jemtland har gjort försök dermed.

Men att dessa stridigheter, som omtalas förekomma mellan de bofaste och den utdöende lappska folkstammen, nu uppgående till omkring 6,000 personer, att dessa stridigheter i icke oväsentlig grad hafva förorsakats af sjelfva den lagstiftning, genom hvilken man har velat ordna förhållandena, det är det, jag skulle vilja konstatera med några yttranden, som jag lyckligtvis har till hands, och hvilka äro af den beskaffenhet, att de svårligen kunna jäfvas. Det hette visserligen vid 1886 års förhandlingar, att den uppgift, som ifrågavarande lag ställer sig före, är att, så vidt möjligt, stifta fred mellan den bofasta befolkningen i de nordliga delarne af vårt land och lapparne. Men redan vid det tillfället uttalades af representanter från Vesterbotten och Jemtland, att, om den då föreslagna lapplagstiftningen skulle tillämpas icke blott på Norrbotten,

utan äfven på Vesterbotten och Jemtland, skulle följden deraf blifva just den stridighet, hvilken man hade velat undvika genom lagen, i det att man upphöjde den så kallade sedvanerätten till rang, heder och värdighet af lag och derigenom ingaf den lappska befolkningen den tron, att dess intrång på de bofastes egor vore fullkomligt berättigadt genom sjelfva lagen. Det yttrades vid förhandlingarna derom i Andra Kammaren af en riksdagsman för Jemtland följande: »En deputation af lappar har för mig förklarat, att det skulle vara deras undergång, om lagen antoges». »Till följd af ömsesidigt tillmötesgående och hänsyn har det hittills gått temligen bra, men får lappen blott veta, att han har laglig rätt, och bonden, att han har laglig rätt, då först skola vi få se på rättgångar.» Den tid, som sedan förflutit, har på det klaraste bekräftat riktigheten af dessa förutsägelser.

*Om arfvoden
ät lappfogdar
m. m.
(Forts.)*

Huru inverkar nu detta, säger man, på frågan om lappfogdarne. Äro de då icke mera behöfliga än eljest? Jo, kanhända till en viss tid och så länge de nuvarande förhållandena fortvara. Men vi böra komma i håg, att vid de förhandlingar, som fördes vid riksdagen 1893, uppenbarades bland annat sådana missförhållanden och olägenheter, som att numera den så kallade förtryckta folkstammen till en icke ringa del bestode af legda tjenare åt bofaste, hvilka begagnade dessa lappar och sköte dem för sig, för att genom dem idka renskötsel, och hvilkas intressen och rättsförhållanden staten naturligen icke har samma skyldighet att värda, som den lappske nomadens. Det har också från vissa håll blifvit rent af ifrågasatt, att rättigheten för bofaste att hålla renar och sköta dem genom lappar skulle, om icke upphävas, åtminstone väsentligt inskränkas. Huru mycket praktiskt som kan ligga i ett sådant förslag, lemnar jag derhän. Det har också erinrats, att mängden af omärkta renar, hvilken mängd tilltagit just i följd af att det är bofaste, som hafva renar och låta sköta dem genom lappar, hvilka naturligen icke hafva samma intresse för andras renar som för sina egna, att denna mängd af omärkta renar gör ett stort förfång och föranleder åtskilligt intrång och svårigheter för den bofaste. Man får således icke tro, att det är blott lapparne, som lida, utan det är också de bofaste. Ja, man har hört yttranden inom Riksdagen, att från vissa orter af vårt land, der lappar vistas, skildras den bofasta befolkningens belägenhet sasom rent af olidlig.

Jag tror således att, om man ock beviljar 10,000 eller 13,000 kronor till lappfogdar, så är saken dermed icke ordnad, utan det är blott ett palliativ. Saken kan icke ordnas annat än genom att man å nyo tager i noggrant öfvervägande, hvad i lagstiftningen kan böra ändras, eller i hvad mån staten kan åstadkomma en boskildnad emellan lappen och den bofaste. Huruvida nu en lappfogde kommer att i framtiden behövas inom Norrbotten eller icke, derom skall jag icke yttra mig, det är andra som känna det bättre än jag. Men ett skäl till att han icke skulle behövas *i framtiden* ligger onekligen i det yttrande, jag uppläste.

Det är på dessa grunder, som jag deltagit i statsutskottets beslut. Skulle nu komma att beviljas 13,000 kronor, så ligger deri

Om arfvoden
 åt lappfogdar
 m. m.
 (Forts.)

icke något ondt. Det viktiga är, att man ser saken rakt i ögonen, sådan den är, och icke tror att med lappfogdarne åstadkommes hvad man vill åstadkomma.

Jag tillåter mig för närvarande yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Stapelmohr: Det är en punkt i utskottets motivering, hvilken särskildt fäst min uppmärksamhet. Den lyder: »Hvad deremot beträffar lappfogden inom Jemtlands län, hvilken anstälts för att inom vissa lapptrakter i länet upprätthålla ordning i lappväsendet och sämja mellan den bofaste och nomaden, hafva förhållandena inom länet i berörda afseende numera så förbättrats, att, om ock denna befattning ej kan helt och hållet indragas, lappfogdens verksamhet torde kunna väsentligen inskränkas.» Då den åsigt, som utskottet här uttalat, i viss del synes mig hvila på en oriktig uppfattning eller en ofullständig kännedom om förhållandena i Jemtlands län, så ber jag att i detta afseende få yttra några ord.

Då lapplagen af 1886 utfärdades, hvilken lag trädde i kraft inom Jemtlands län år 1889, fästes vid den stora förhoppningar derom, att de stridigheter och svårigheter, som uppstått mellan de bofaste och lapparne, och som utgjorde ett väsentligt hinder för grannsämjan dem emellan, skulle varda undanröjda, och behofvet af lappfogde i Jemtland småningom upphöra. Det hade varit glädjande, om dessa förhoppningar i allo uppfyllts, men så är tyvärr icke förhållandet. Den nya lapplagen innehåller vissa stycken, som icke äro egnade att undanrödja anledningarne till missnöje, tvister och förvecklingar mellan de bofaste och lapparne. Tvärtom synas dessa bestämmelser kunna framkalla sådana anledningar. Så är förhållandet med bestämmelsen om sedvanerätten, som gifver lapparne rätt att beta sina renar på trakter, hvilka tillhöra enskilda bofaste, men der lapparne förr betat dem; och så är det äfven med den bestämmelsen, enligt hvilken lapparnes skyldighet att ansvara för skada, som deras renar åstadkomma, inträder först i det fall, att skadan uppkommit genom lapparnes uppsåt eller grofva vårdslöshet. Den nya lapplagen innehåller i öfrigt mångt och mycket, som icke står i öfverensstämmelse med lapparnes förutfattade åsikter och inrotade bruk. Lappfogden, som enligt sin instruktion har bland annat att bibringa de bofaste och lapparne noggrann kännedom om hvarderas rättigheter och skyldigheter, att hålla hand öfver att gällande lagbud rörande renskötseln och hvad dermed står i samband efterkommas såväl af bofaste som af lappar, och att, der så ej sker, åstadkomma rättelse, fick härigenom en svår uppgift att lösa, och har tyvärr icke heller kunnat lösa den på ett så tillfredsställande sätt, att förvecklingarne helt och hållet upphört. Ett bättre skede har dock inträdt. Lapparnes renar ströfva fortfarande öfver enskildes egor, der de åstadkomma skada å slätterlägenheter och der afbergadt foder. Då till följd af det hårda klimatet jordbrukaren i dessa trakter är hänvisad hufvudsakligen till boskapsskötsel, ligger det i klar dag, att skörden på

dessa slätter utgör för honom ett värdefullt bidrag till utfodring af ladugårdsbesättningen. Går han förlustig derom, kan han sättas i en ganska bekymmersam belägenhet. Skadegörelser å dessa slätter och det der afbergade fodret uppväcka ersättningsanspråk hos bonden mot lapparne; och det tillkommer lappfogden att träda emellan och söka i godo åstadkomma en öfverenskommelse emellan den bofaste och lapparne, så att å ena sidan den bofaste får skälig ersättning för den skada, han lidit, men å andra sidan icke heller lapparne utsättas för oskäligt prejeri eller öfverdrifna anspråk. Det är angeläget, att afveckling af dessa tvister mellan lappar och bofaste sker så fort som möjligt, ty i annat fall kan det hända, att dessa tvister och förvecklingar urarta på ett högst sorgligt sätt och väcka hämdkänslor, som taga sig uttryck i våldshandlingar eller skadegörelser. Man kunde kanske eljest få se upprepade sådana scener, som tilldrogo sig för några år sedan på Ljusnedals område och som väckte ett sådant uppseende i hela landet, att de framkallade en mängd tidningsartiklar och broschyrer, ja till och med motion i kamrarna.

Men lappfogden är äfven af synnerligen vigt för Konungens befallningshafvande. Lapplagen ålägger Konungens befallningshafvande att ordna en del angelägenheter af administrativ art. Då det naturligen icke är möjligt för Konungens befallningshafvande att sjelf på ort och ställe taga noggrann kännedom om alla de omständigheter, till hvilka hänsyn bör tagas vid hvarje frågas afgörande, är det för Konungens befallningshafvande angeläget att hafva tillgång till en person med rik erfarenhet och god inblick i alla frågor rörande lappväsendet, till hvilken Konungens befallningshafvande kan sätta tillit. Enligt meddelanden af mera enskild natur, som jag nyligen erhållit från landsstaten i Östersund, är lappfogdens tid så upptagen af angelägenheter, tillhörande hans tjänst, att föga tid är öfrig för andra sysselsättningar. Den ena tiden af året måste han ligga i en fjelltrakt för att ordna förhållandena der, den andra tiden påkallas hans arbete i andra trakter. Han måste städse stå redo att, till åtlydnad af Konungens befallningshafvandes bud eller då eljest särskilda förhållanden det påkalla, resa än hit än dit.

Det föresväfvade mig, då jag läste utskottets betänkande, att utskottet hade haft den tanken, att, sedan Ljusnedals bruks område förvärfvats till staten och utlagts till renbetesmarker, lappfogdens arbete skulle i väsentlig mån minskats. Så är dock icke förhållandet. De tilldragelser, som störde den allmänna ordningen på Ljusnedals bruks område, och hvilka jag nu icke vill närmare beröra, voro af sådan beskaffenhet, att Konungens befallningshafvande ansåg det mera lämpligt att öka polisbevakningen och ditsända extra polis än att låta lappfogden der uppehålla sig. Lappfogden kunde der icke mycket uträtta, och hans närvaro på andra håll var till större gagn.

Då nu så är, och utskottet vitsordat, att en lappfogde är behöflig i Vesterbottens län, och jag icke kan finna, att fogden kan undvaras i Jemtlands län eller att hans verksamhet der kan i

*Om arfvoden
åt lappfogdar
m. m.
(Forts.)*

Om arfvoden
åt lappfogdar
m. m.
(Forts.)

väsentlig mån inskränkas, så tillåter jag mig hemställa, att kam-maren måtte, med afslag å utskottets förslag, bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Kerfstedt: En föregående talare på jemtlandsbänken yttrade, att lappbefolkningen i riket utgjorde nu ett antal af 10,000. Denna siffra har sedermera blifvit af en annan talare rättad till 6,000, och vill jag nu endast i förbigående fästa uppmärksamheten härfpå, eftersom det var den förra uppgiften som gaf mig anledning att ännu en gång begära ordet. Enligt uppgift för 1893 räknar Vesterbottens lappar 730 nomader, fördelade på de tre socknarne: Sorsele, Stensele och Vilhelmina, hvaraf den sistnämndas gräns mot söder ligger endast tre mil från närmaste lappkyrka i Jemtland eller den trakt i länet, der renskötsefn egentligen har någon framtid för sig. På de andra ställena hafva under de sista åren stora nedslagtningar egt rum, och antalet renar så förmins-kats, att det ser ut som om det endast vore en tidsfråga, när dessa djur försvinna från Herjeådalen samt från Ovikens- och Underåkers-fjellen inom Jemtland, och detta oaktadt statens inköp af renbetes-fjell för dessa trakter och underhållet af lappfogden. Den tid är redan inne, då lappfogdens verksamhet i Jemtlands län kan hufvudsakligast inskränka sig till Frostviken, eller den närmaste socknen intill Vesterbottens län. Det är sålunda icke något löst hugskott af utskottet, att en lappfogde är tillräcklig för Jemtlands och Vesterbottens län.

Det var endast denna anmärkning, jag ville göra. För öfrigt, hvad den siste talarens yttrande angår, syntes det mig mindre röra sig om nödvändigheten af att upprätthålla en lappfogde i Jemtlands län, än fastmera om nödvändigheten af rättelser i lapp-lagen, och i detta uttalande vill jag instämma med honom.

Herr Billing: Lyckligtvis deltog jag icke i utskottsafdelningen, när denna fråga der var före, och således icke heller i stats-utskottet, då frågan der behandlades. Hade jag det gjort, så kanske också jag hade påverkats af de förnuftsgrunder, som här hafva an-förts, stödda på siffror etc. Nu emellertid känner jag mig upp-fordrad till att yrka afslag på utskottets betänkande, och jag ber att få till stöd härför anföra några ord, med hvilka jag vill bemöta något af hvad föregående talare hafva anfört.

Om det verkligen är så, att lappbefolkningen håller på att utdö, och renhjordarne snart äro nedslagtade, så är väl detta ett bevis på, att man icke har med den barmhertighet, som vederbort, skyddat dem; och det är kanske snart slut med både lappar och renar, om man ej gör något för dem. Men är det skäl att låta det gå till denna ytterlighet?

Såvidt jag förstår, har det hufvudsakliga skälet för stats-utskottets afstyrkande varit en reflektion, huru det har gått med det anslag, som gjordes 1890. Man beviljade då anslag för anställande af en lappfogde, med utsigt att dennes verksamhet skulle snart upphöra, nemligen inom tre år, då flyttningen skulle vara gjord.

Nu är flyttningen ej ens påbörjad, och ingen utsigt är, att hvad då ställdes i utsigt verkligen blir verkställt. Jag tror, att man skall erkänna, att statsutskottet haft befogenhet att fästa uppmärksamheten härfpå. Jag tror att man skall erkänna, att, då det förslaget antogs, man ej tillräckligt hade gjort sig reda för hela dess innebörd. Men detta medgifvet, får man verkligen säga, att lappfogden i Norrbottens län nu är lika behöflig som 1890.

*Om arfvoden
åt lappfogdar
m. m.
(Forts.)*

Vidare tror jag, att man skall medgifva, att man icke tillräckligt klart gjort sig reda för hvad lapplagen hade för innebörd, och hvilka dess konsekvenser voro. Men om det ock är sant, hvad som då sades af en norrländing, hvilkens yttrande en talare nyss anförde, att lagens antagande skulle leda till lapparnes undergång, så är det väl så långt ifrån, att detta skulle föranleda afslag på den kongl. propositionen, att man tvärtom i lapplagens brister har en anledning att nu bifalla Kongl. Maj:ts proposition. Ty om lagen verkligen är så ogynsam för lapparne, så behöfva de så mycket mer ett stöd från annat håll.

Vidare har såsom stöd för utskottets förslag anförts, att man icke utan reservation får kalla lapparne en förtryckt stam, emedan icke all skuld ligger på den ena sidan, utan äfven lapparne hafva sin skuld. Men jag hemställer, om icke också detta skäl bör användas i alldeles motsatt riktning mot den af den åsyftade talaren tänkta. Om det verkligen är så, att lapparne hafva sin skuld i missförhållandena, och om det icke är någon förmån för människan att göra det ondt är, men man kan hjälpa lapparne från att för-synda sig genom att stödjä och undervisa dem, så har man väl skäl att lemna dem det stödet och den hjälpen. Det synes mig alltså, som om lapparnes förhållande i detta afseende så långt ifrån bör motivera afslag å Kongl. Maj:ts proposition, att det fast hellre bör gifva ett starkt stöd för att bifalla den kongl. propositionen.

Men lapparne må nu hafva skuld eller icke, så tror jag, att vi litet hvar känna på oss, att en i bildning så lågt stående stam som denna, som består af ett så ringa antal människor, har all utsigt att i kampen blifva den mest lidande; och den, som har läst beskrifningar öfver lapparnes ställning och lif, tror jag icke skall i detta ögonblick låta påverka sig af det yttrandet, att man här icke skall låta känslan tala. Mig förefaller det, som om man hade goda skäl för att en och annan gång låta känslan tala, när man i sitt inre är öfvertygad om att känslan talar sant, och därför yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Crusebjörn: Jag har begärt ordet endast för att bemöta herr Kerfstedt, då han påstår, att oegentligheterna i Vesterbotten kunna lätt öfverses och rättas af en lappfogde i Jemtland. Han föreslog då, om jag förstod honom rätt, att lappfogden kunde ju hafva sin station i Frostviken — åtminstone räknade han afståndet till Vesterbottens län från Frostviken — en kapellförsamling, som skjuter in som en kil mellan Vesterbottens län och Norge och då räknade han afståndet till Vilhelmina, närmaste ort

Om arfvoden
 åt lappfogdar
 m. m.
 (Forts.)

inom Vesterbottens län, der lappar vistas, och fick ett fåtal mil. Kan det vara rätt att räkna lappfogdens resa från en punkt i Jemtland, der han högst sällan har något att göra. Lappfogden har sin station i Östersund, hvilket är riktigt, ty der är centralpunkten, och derifrån besöker han Herjeådalens samt södra och norra Jemtlands fjellbygder, och dervid möjligen någon gång Frostviken. Hvarföre skall man så vilseleda genom att säga, att från Frostviken till Vilhelmina är endast några få mil, då vi veta, att stationen är i Östersund, och derifrån är det säkert mer än 25 mil till Lycksele. Från Lycksele har man 25 mil till Sorsele lappmark, som ligger nordligast i Vesterbotten. Det är onaturligt att framställa saken på ett så missledande sätt som skett och råda vederbörande att ordna den, såsom hvar och en förstår, så opraktiskt. Dessutom skulle denne lappfogde stå under två länsstyrelser, så att då den ena requirerade honom hit, så requirerade den andra honom dit. Ett sådant sätt att lösa en praktisk fråga tror jag icke någon egentligen kan vara med om. Jag kan väl förstå, att man kan taga intryck af den förhoppning, som gjorde sig gällande, då anslaget ursprungligen beviljades, nemligen att ifrågavarande institution skulle vara behöflig blott för tillfället. Men då nu under tidernas lopp dessa lappfogdar visat sig vara ytterligt gagnande för ordnandet af lappförhållandena, och myndigheterna både i Norrbotten, Vesterbotten och Jemtland kommit till den öfvertygelse, att dessa lappfogdar hafva stor förmåga att bringa ordning i förhållandena och tillse att lag och rätt hållas vid magt — hvarför skall man då försvara sin sak med dessa skäl från en förgången tid? — Regeringen har en gång afvisat Vesterbottens länsstyrelses framställning om lappfogde af det skäl, att regeringen naturligtvis ville se tiden an. Men så kommer regeringen och säger, att *nu* är den behöflig. Det måtte väl bevisa, att regeringen har fått den utredning, som önskats, och att saken är af den natur, att den icke bör och kan bortresoneras med de motiv, som möjligen lågo till grund för anslagets beviljande i början.

Ett lika opraktiskt råd, som den värde talaren gaf vederbörande med afseende på ordnandet af denna fråga, torde väl ock få anses ligga i hans antydning derom, att missförhållandena mellan lapparne i Vesterbotten och norrmännen kanske bäst kunde ordnas genom antagande af ett juridiskt ombud i Norge och anskaffande af en tolk åt denne. Jag för min del tycker att det är bättre att ordna så, att man söker förekomma stridigheter och oegentligheter, och tillse, att våra lappar icke begå olagligheter mot norrmännen. Det är bättre att stämma i bäcken än i ån. När man kommer med ett sådant förslag, skulle det väl innebära någon fördel, nemligen en besparing. Efter de aflöningsbelopp, som tillkomma det juridiska biträdet i Tromsö och hans tolk, skulle det dock kräfva 2,300 kronor.

Jag för min del tycker, att man icke bör komma med så pass omogna förslag, som de här framställda. Jag kan förstå, att man åberopar det motiv, som låg till grund för anslagets beviljande, och säger, att derfor kan vara skäl att icke gå för hastigt till väga och besluta en tredje lappfogde. Men att komma med sådana an-

tydningar till frågans ordnande, som här framkastats, tror jag icke vara lämpligt.

*Om arfvoden
åt lappfogdar
m. m.
(Forts.)*

Herr Hammarskjöld: Såvidt jag kunnat följa med diskussionen, så framgår af densamma, att man vid stiftandet af den nu gällande lapplagen lefde i den förhoppning, att lappfogdeinstitutionen skulle blifva af en öfvergående natur. Man menade nemligen, att lapplagen skulle ordna och förbättra förhållandena mellan den bofasta befolkningen och lapparne. Under dessa förhoppningar földes inom Riksdagen och af regeringens medlemmar hvarjehanda uttryck, som gingo i den riktning, att man snart nog skulle blifva af med lappfogdarne. Hvad har resultatet blifvit? Från alla håll, från dem, som talat för den ena sidan, och dem, som talat för den andra, konstateras, att lapplagen snarare försämrat än förbättrat förhållandena, och att därför en revision af lagen är behöfzig. Tillika konstateras från dem, som till följd af sin ställning och speciellt sin embetsverksamhet inom dessa nordliga trakter bäst böra hafva kännedom om huru der tillstår, att just i följd af denna försämring är behofvet af lappfogdar nu större än förut. Det förefaller mig, att den logiska konsekvensen af allt detta är, att vi böra så fort ske kan taga i tu med att omarbета lapplagen och göra den bättre, men att, intill dess detta hinner ske, vi böra gifva myndigheterna i dessa nordliga län det biträde och den hjälp, de behöfva för att under väntetiden förhållandena må blifva drägliga. Då detta för mig framstår såsom den logiska konsekvensen af hvad som här blifvit sagt såväl från ena som andra sidan, anhåller jag att få tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Wennerberg: Jag har noggrant följt med diskussionen i denna sak; icke därför att den är synnerligen stor i vanlig bemärkelse, utan därför att jag anser den vara ganska stor med afseende på det omdöme, som en gång väl skall fällas öfver ett riksdagsbeslut rörande denna under Sverige lydande lappstam. Det är en mycket väl känd sak, att nästan alla nomadstammar äro liksom bestämda till undergång. Och hvilka lagar och hvilka hjälpmedel än de odlade nationerna må gifva dem, så synas de icke till mycket kunna gagna. Det gäller en sak, som ingen Riksdag och ingen lag förmår att hindra. Men jag skulle för ingen del vilja, att svenska Riksdagen genom sitt beslut liksom ville påskynda den utdöende stammens slutliga undergång. Hvad som kan göras bör man vara angelägen om att göra, om icke för annat så för sin egen skull, så att man har gjort det lilla, som regering och myndigheter hafva funnit skäligt att göra. Under sådana förhållanden anser jag, att man villigt bör lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet friherre Åkerhielm: Af en ärad talare bakom mig yttrades åtskilligt, som jag skulle önskat bemöta. Men detta har redan så fullständigt gjorts af den näst föregående talaren och af talaren på Vesterbottens länsbänk, att jag icke skall vidare uppehålla mig dervid. Ett yttrande vill jag dock icke förbigå. Den ärade talaren syntes

Om arfvoden
 åt lappfogdar
 m. m.
 (Forts.)

icke underkänna behovet af en lappfogde för Vesterbottens län, men han ansåg sig kunna hemta ett visst stöd för att behovet icke skulle vara synnerligen stort från ett anförande, som af chefen för civildepartementet hölls i Andra Kammaren år 1893, då sjetta hufvudtiteln der förevar till behandling. Sant är, att det åberopade yttrandet dervid fäldes, men det bör bemärkas, att i sammanhang dermed departementschefen uttryckligen förklarade: »det är ju möjligt att vidare utredning kan åstadkommas, som tydligt ådagalägger behovet af lappfogdar äfven inom Vesterbottens län, men för närvarande har jag icke fullgiltiga skäl att antaga tillvaron af ett dylikt behof». Han slutade också sitt anförande, efter att hafva omnämnt den år 1890 gjorda framställningen från Vesterbottens län, med att säga: »kommer den åter, grundad på bättre skäl, skall jag icke underlåta att understödja densamma». Det är just hvad nu är förhållandet. En fullständig utredning har numera blifvit ävägbragt, och det är med stöd af denna, Kongl. Maj:t gjort sin föreliggande framställning. Jag kan icke finna det annat än obereättigadt att mot departementschefens nu afgifna yttrande till statsrådsprotokollet, grundadt på denna nya utredning, åberopa hans yttrande ett föregående år, då icke samma utredning förelåg.

Herr Törneblad: Jag kan icke så noga känna, hvilken utredning förelegat från Konungens befallningshafvande i Vesterbottens län efter 1893. Jag kan endast erinra derom — hvad jag förmodar icke är den föregående talaren obekant — att i 1891 års statsrådsprotokoll dåvarande civilministern nämnde, att han icke kunde ifrågasätta någon *minskning* af anslaget till lappfogdar, eftersom Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesterbotten inkommit med framställning om lappfogdes anställande inom länet. Men denna framställning tyckes då och under de närmast följande åren icke hafva föranlett till någon åtgärd. För öfrigt, hvad jag fäste mig vid i det åberopade anförandet var, att lappfogden i Norrbottens län hade en särskild uppgift, nemligen att leda lapparnes flyttningståg till de södra lappmarkerna. Jag trodde, och utskottet trodde, att detta tag skulle komma till stånd, och man är ursäktad, om man tänkte sig, att, sedan taget egt rum, den ifrågavarande lappfogden skulle blifva obehöfelig.

Herr Berg, Lars: Mot den siste talaren anser jag mig böra anföra några ord, då jag gjort den underdåniga framställning, som synes hafva föranlett anmärkta yttrandet i statsrådsprotokollet. Det är nemligen så, att det begärdes anslag till en lappfogde på grund af de väntade flyttningarne af lappar från Enontekis till Arjepluogs lappmark. Men icke bör man då fordra, att den, som framställer en sådan proposition till regeringen eller Riksdagen, skall förutsäga, om den nya tjensten skall i evighet fortfa. Det enda, som då kunde och borde sägas, var, att den var absolut nödvändig för sjelfva flyttningstiden. Då jag författat skrivelsen, vill jag emellertid försäkra, att jag verkligen redan då var öfvertygad om att denna institution var behöfelig för lång framtid. Men man

hade icke utsigt att kunna erhålla densamma, så vidt man skulle gifva sig in på någon profetia om huru förhållandena skulle te sig i framtiden.

Det är en sida i lappfogdeinstitutionen, som icke här berörts, och som jag skall be att få lägga eder, mine herrar, på hjertat. Såsom ett bevis på att den för framtiden, så länge lappbefolkningen finnes, är nödvändig för ordnandet af förhållandena mellan de bofaste och lapparne, vill jag framhålla, att nuvarande lag, om icke godvillig uppgörelse om skadeersättningar kan träffas, proklamerar den eljest i vårt land icke förekommande solidariska ansvarigheten genom den drakoniska bestämmelsen, att den ene skall gemensamt med den andre böta för den andres skadegörelse, såvidt de höra till samma renbetesdistrikt. För ordnandet af lappväsendet i våra lappmarker äro sådana distrikt på flera ställen föreslagna och måste med all säkerhet snart genomföras. Lapparne måste sammanföras till renbeteslag och inom laget måste de vara solidariskt ansvarige. Då nu detta förestår, kan hvar och en förstå, att en sakkunnig och med auktoritet utrustad man väl behöfves för att icke en slik lagstiftning, förhatlig och våldsam i sig sjelf, skall hastigt ruinera dem, för hvilka den är utfärdad. Således, vill man icke bidra till den sista qvarlefvän af den lappska nationens snara undergång i Vesterbotten, måste man enligt min öfvertygelse vidtaga denna åtgärd. Den är icke, såsom en talare sade, ett palliativ allenast, utan den är ett försök att få lagens mening humant genomförd. Skulle den vara ett pallativ, skulle alla åtgärder för lagars efterlefnad kunna så kallas. Jag instämmer med de föregående talare, hvilka yrkat bifall till reservationen.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare derpå att kamaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl 7 e. m.

Punkterna 16—22.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Mom. a).

Herr Odelberg, Theodor: I den mån, vår jordbruksnäring gått framåt och vunnit i intensitet, har också blifvit en bjudande nödvändighet att, såvidt möjligt, ersätta handarbetet med redskap

*Om arfvoden
åt lappfogdar
m. m.
(Forts.)*

*Om in-
rättande af
en anstalt för
profning af
lundbruks-
redskap m. m.*

*Om invät-
tande af en
anstalt för
pröfning af
landtbruks-
redskap m. m.*
(Forts.)

och maskiner. Redskapsindustrien har också gjort stora framsteg, och de maskiner, som en jordbrukare, hvilken vill följa med sin tid, måste skaffa sig, representera ett ganska betydligt värde och mångdubbelt större än för trettio å fyratio år sedan. Jag behöfver endast påpeka, hvilken rol ångan spelar i jordbrukets tjänst, sånings-, slätter och skördemaskiner, de komplicerade tröskverken och rensningsmaskinerna för frö och säd, mejerimaskinerna m. fl., för att ådagalägga sanningen af ett sådant påstående. Bland dessa maskiner gifves också en mängd olika typer. Jordbrukaren har att välja mellan billiga och dyra, goda och dåliga, och man kan icke förut-sätta, att han skall besitta en så stor teknisk kunskap, att han utan vägledning skall kunna på ett klokt och ekonomiskt sätt välja i detta kaos af maskiner, ty efter blotta utseendet låta våra redskap och maskiner sig ej bedöma. Om också ett sådant ytligt be-dömande i allmänhet förekommit i vårt land och till och med vid de stora allmänna landtbruksmötena, vågade dock icke bestyrelsen för sextonde allmänna svenska landtbruksmötet 1886 med statspris premiera maskiner och redskap utan att åtminstone en del förut underkastats pröfning. För sådant ändamål begärdes och erhöles ett statsanslag af 10,000 kronor, och med användande deraf anstäl-des vid tre egendomar i Stockholms granskap under år 1885 och 1886 pröfningar af plogar, sånings- och rensnings- samt sorterings-maskiner för säd och frö. Vid sjuttonde allmänna landtbruksmötet i Göteborg år 1891 fortsattes dessa pröfningar med andra maskiner, sedan Riksdagen för ändamålet anslagit 10,000 kronor. — Om nu också genom dessa pröfningar ett långt rättvisare bedömande blifvit infördt för våra landtbruksmaskiner, lemna dock dessa pröfningar åtskilligt öfrigt att önska, och redan vid pröfningarne år 1886, då jag hade förmånen att deltaga såsom prisdomare, uttalades önskan att efter utländskt mönster få i vårt land inrättad en fast profningsanstalt. Svårigheter hade nemligen redan då yppats att er-hålla för pröfningarne lämpliga platser afvensom fullt kompetenta personer, som ville åtaga sig det ansvarsfulla och svåra prisdomare-kallet. Dessa periodiskt återkommande pröfningar sakna ock kon-tinuitet, och de dyrbara anordningar, som för pröfningarnes anstäl-lande måste vidtagas, komma ej en följande pröfning till godo och de kunna ej heller i lika hög grad betjena såväl redskapsfabrikan-ter som jordbrukare som fasta profningsanstalter. Det var också därför som vid ett i Stockholm för några år sedan af redskaps-fabrikanter och för saken intresserade jordbrukare utlyst möte önskvärldheten uttalades, att en fast profningsanstalt så snart som möjligt blefve inrättad. Frågan upptogs kort derefter till behand-ling i landtbruksakademien, och en komité af sakkunnige personer tillsattes för att utreda frågan. Öfver det af komiterade afgifna förslaget hafva, såsom af den kongl. propositionen inhemtas, landt-bruksakademien, hushållningssällskapens ombud och landtbruks-styrelsen afgifvit utlåtanden. Och alla dessa myndigheter hafva varit ense om, att en profningsanstalt är nödvändig och att före-draga framför de periodiskt återkommande pröfningarne. Det är endast i fråga om organisationen, som olika meningar förekommit.

Den mening, som vunnit Kongl. Maj:ts bifall, är den som uttalats af landbruksstyrelsen. Man har inom nämnda styrelse haft till ögonmärke att få en anstalt för samma pris, som förut de periodiskt återkommande profningarna per år räknadt hafva kostat, och därför föreslås 1,500 kronor åt prisdomarne, 500 kronor åt sekreteraren och 500 kronor till tryckningskostnader m. m. eller tillsammans 2,500 kronor. Vidare har man beräknat, att de afgifter, som skulle erläggas för profningarna, skulle förslå att betala drift- och handlangningskostnader äfvensom annons- och analyseringskostnader m. m. Afgifterna skulle tillfalla Ultuna landbruksinstitut, der profningarna skulle ega rum. Kongl. Maj:t har accepterat detta förslag, och förslaget har vunnit utskottets moraliska understöd, men det är också allt. Längre har utskottet icke ansett sig kunna gå. Men i dess ställe har utskottet gjort förslag om åtskilliga nedprutningar i de begärda 2,500 kronorna. Mig tyckes, att landbruksstyrelsen gått så långt i sparsamhet som den kunnat, då den föreslagit inrättandet af en fast profningsanstalt för nämnda belopp, under det att de öfriga myndigheter, som yttrat sig i denna sak, anse, att dertill behöfves, utom ett anslag för en gång af 6,000 kronor, derjemte 4,200 kronor årligen. Men jag får verkligen bekänna, att landbruksstyrelsen i sparsamhet träffat sin öfverman i utskottet, som nu vill anställa profningar för så godt som ingenting, och ändå skola samma resultat vinnas som under de sista tio åren kostat 29,000 kronor, deraf 20,000 kronor i statsunderstöd. Nu har utskottet också gifvit anvisning om, huru dessa besparingar skola kunna åstadkommas. Först anser utskottet, att de lärare vid Ultuna, tre till antalet, som skola tjänstgöra som prisdomare, icke skola åtnjuta aflöning. Kongl. Maj:t har åt dessa lärare föreslagit fem kronors dagtraktamente, och då profningarna beräknas kunna räcka trettio dagar om året, skulle således 150 kronor komma på hvar och en af dessa lärare. De blifva hvarken fattiga eller rika derpå, men jag tror icke, att vare sig Kongl. Maj:t eller Riksdagen kan ålägga dessa lärare att verkställa profningarna utan ersättning. De äro jemförliga med lektorer och adjunkter vid våra allmänna läroverk, och jag kan icke föreställa mig, att utskottet skulle vilja eller kunna ålägga dessa att t. ex. under ferierna utan ersättning granska läroböcker och afgifva förslag med anledning deraf.

Vidare har påpekats, att icke alltid utom institutet boende prisdomare behöfva tillkallas. En maskintekniskt bildad prisdomare måste alltid tillkallas. Maskinernas konstruktion äfvenså det material, af hvilket de äro förfärdigade, skall bedömas, och det kan icke förutsättas, att erforderlig kunskap härutinnan skall finnas bland lärarne vid Ultuna. — Vidare har påpekats, att besparingar skulle kunna göras äfven i andra hänseenden. Jag förmodar, att utskottet tagit del af de berättelser som afgifvits öfver profningarna år 1886 och 1891. Har utskottet gjort det, kan jag icke förstå, huru utskottet kan vilja föreslå några afprutningar å det billiga arfvodet, 500 kronor, till sekreteraren och å det till tryckningskostnader beräknade beloppet.

Vidare har sagts, att profningsavgifterna skulle kunna bestäm-

Om inrättande af en anstalt för profning af landbruksredskap m. m.
(Forts.)

Om inrättande af en anstalt för profning af landtbruksredskap m. m.
(Forts.)

mas så höga, att kostnaderna kunde betäckas. Jag tror, att detta skulle vara farligt, ty då skulle ingen eller högst få begagna sig af anstalten och dermed ändamålet med densamma förfelas. För öfrigt kan man vara glad, om dessa afgifter komma att räcka till bestridande af utgifterna för arbetsbiträde, drag- och ångkraft m. m. Äfven är att märka, att anstalten på eget initiativ bör profva en del maskiner, för hvilka ingen afgift erlägges.

Till sist återfinnes i detta utlåtande den ofta begagnade frasen, att Kongl. Maj:t ej lärer sakna medel till att betäcka de återstående kostnader, som kunna erfordras. Jag vet icke, huruvida Kongl. Maj:t har några besparingar, genom hvilka den föreslagna profningsanstalten kan bekostas, men den omständigheten, att Kongl. Maj:t har begärt ett anslag, tyckes tala deremot.

Jag får bekänna, att under de få år, jag haft äran tillhöra Riksdagen, har det förvånat mig, att så snart anslag, huru obetydliga som helst, begärts till jordbruket, så antingen hafva de förvägrats eller ock sådana nedprutningar skett, att de med anslagen beräknade ändamål förfelats. Jag vill icke klandra sparsamheten, hvilken nog är nödvändig, då budgeten växer i oroväckande grad, men allt har en gräns. Det är dock ytterst vår modernäring, som får vidkännas de ökade bördorna, och då synes det mig, att Riksdagen ock bör omhulda denna näring så mycket som möjligt. Jag tror icke, att vi böra sätta all förtröstan och tillit till förhöjda tullar, ty jordbruket behöfver ock mycket annat. Det kan ju anses så godt som halstarrighet att yrka något mot ett enigt statsutskott, men då jag på intet vis kan godkänna utskottets motiv och jordbruksnäringen ligger mig varmt om hjertat, får jag, äfven med fara att stå alldeles ensam, yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Tamm, Hugo: Innan jag närmare ingår i svaromål på den siste ärade talarens anförande, vill jag framhålla, att ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition icke leder till någonting, då icke om densamma kan blifva gemensam votering. Det är nemligen i motiveringen, som hela frågans kärnpunkt ligger.

Jag finner det högst naturligt, att chefen för landtbruksstyrelsen, som varit en af de auktoriteter, som yttrat sig i denna fråga, och hvars yttrande hufvudsakligen ligger till grund för Kongl. Maj:ts proposition, också skall varmt försvara densamma. Utskottet har emellertid att taga jemväl andra auktoriteter äfvensom Kongl. Maj:ts eget uttalande i beräkning. Det kan nemligen icke nekas, att hela den kongl. propositionen innehåller något sväfvande och obestämdt, hvilket ledt till det egendomliga resultatet, att alla i utskottet önskat bifall dertill, men på samma gång visade det sig på grund af den utredning, som blifvit gjord, att man icke visste, hvart man skulle taga vägen i denna fråga och hvad som menades med förslaget i dess helhet. Framför allt var det icke något bestämdt med afseende å organisationen, hvarför också utskottets förslag slutat med att göra det hela till, hvad också Kongl. Maj:t framhållit, ett försök för att se, huru man skulle få saken i gång,

och, när erfarenheten visat, huru saken bäst i praktiken bör ordnas, sedan bevilja de nödiga medlen.

Jag vill härvid framhålla några skäl, hvarför utskottet kommit att stå i denna egendomliga ställning. Ursprungligen framkom detta förslag genom en påstötning från maskinfabrikanterna. Det upptogs äfven af landtbruksakademien, hufvudsakligen afseende att derigenom skulle beredas ett tillfälle för maskinfabrikanter att få afpröfning af maskiner gjord för att sedan åstadkomma förbättringar i sina tillverkningar till undvikande af de fel och svagheter, som kunde finnas i dessas konstruktion. Det började med en *teknisk* fråga, och på grund deraf tillsattes den omtalade komitéen. Denna komité vidhöll den uppfattningen, att här hufvudsakligen gälde sjelfva redskaps- och maskinfabrikationen. Den säger alltså:

»Ett annat och, enligt vårt förmenande, det mest talande skäl för inrättande af dylika anstalter ligger i den omständigheten, att inom dessa anstalter skulle småningom samlas en större erfarenhet och bättre insigt i de provvade maskinernas konstruktion, afverkningsförmåga och relativa ändamålsenlighet, än en enskild person eller verkstad kan förskaffa sig, då den arbetar isolerad. Denna djupare insigt skulle möjliggöra bedömandet af den rigtning, i hvilken utvecklingen inom den närmast följande tiden kommer att gå, hvilka nya maskiner och redskap, som erfordras för att tillfredsställa ständigt framträdande nya behof.»

Der står således frågan ännu som en maskinteknisk fråga. Sedermera hördes hushållningssällskapens ombud, och dervid började redan en annan uppfattning att göra sig gällande; det gälde nu att för det praktiska jordbrukets behof få en vägledning vid inköp af maskiner. Landtbruksstyrelsen upptog begge sidorna, som sedan så gestaltat sig, att den maskintekniska sidan allt mer blifvit undanskymd. Detta går sedan igen på det allra eklatantaste vis i den uppfattning, som uttalas af utskottet, då det betonar, att dessa profningar skulle föranleda till att man sluppe gifva så stora anslag till redskapsprofningar vid landtbruksmöten eller till och med till att anslag för detta ändamål kunde nedsättas. Det är häraf klart, att frågan i sin fortgång något divergerat från utgångspunkten.

Utskottet stod nu tveksamt om hvad hufvudsaken gälde. Allra tydligast framträdde denna obestämdhet i fråga om organisationen, då det naturligen är organisationen, som är bestämmande för hvad som skall blifva af hela inrättningen. Härom yttrade departementschefen, att, då nu icke vore fråga om att *definitivt* besluta rörande anstaltens organisation, han ansåge sig icke behöfva redogöra för de öfriga meningar, som i denna fråga uttalats, utan inskränkte sig till att uttala, att landtbruksstyrelsens förslag syntes honom *i sina hufvuddrag* kunna godkännas, ehuru till äfventyrs *några jemkningar deri kunde befinnas lämpliga*.

Der stod utskottet onekligen ganska fundersamt, ty det föreligger många förslag i organisationsfrågan. Ursprungligen, och så länge man skarpt fasthöll vid profningsanstaltens tekniska betydelse, var det föreslaget, att en person skulle tillsättas med 4,000 kronor i lön, som skulle hafva ledningen af anstalten och till sitt biträde

Om inrättande af en anstalt för profning af landtbruksredskap m. m.
(Forts.)

Om inrättande af en anstalt för profning af landbruksredskap m. m.
(Forts.)

hafva olika personer. Der framträdde den tekniska uppgiften. Sedermera öfvergick det med vissa skiftningar i de följande förslagen till det af landbruksstyrelsen framställda förslaget om en nämnd af 5 personer, nemligen 3 lärare vid Ultuna, en maskintekniker och en jordbrukare. Mot detta förslag hafva anmärkningar gjorts. Jag ber härvid få uttala, att jag är af en något olika mening mot landbruksstyrelsen i detta fall. Det har redan 1875 vid Ultuna varit en sådan profningsanstalt, som bestod af dessa tre lärare vid Ultuna. Den arbetade några år, men afdunstade sedan. Ingenting blef deraf, ty allt mindre och mindre blefvo maskiner ditlemnade till profning. Jag tror, att det är viktigt att kräfva personligt ansvar af den som står i spetsen och hvilken jag anser böra vara den maskintekniker eller den praktiska landtbrukare, som föreslagits af landbruksstyrelsen. Ty, säga hvad man vill, allmänheten har större förtroende till en sådan person, än om, såsom under den gamla organisationen var fallet, hufvudvigten skulle förläggas på de tre lärarne vid Ultuna. Hela idén är tydligen tagen från Halle och Paris, der sådana maskintekniska profningsanstalter finnas. Vi hafva visserligen icke lyckats få några redogörelser af de yngsta data, men, så vidt äldre uppgifter meddela, är det så stäldt, att nämnden ej sitter i sin helhet i alla fall, utan rättighet föreligger att utse inom sig en mindre talrik delegation allt efter profningens art. Det behöfde ju icke vara de tre lärarne vid Ultuna, som alltid skulle ingå i nämnden, det kunde lika väl vara den särskildt tillkallade tekniskt bildade och landtbrukaren. Utskottet har velat betona, att den förre i synnerhet måste vara med, medan det deremot icke är så viktigt att alla tre lärarne äro det. Det ärsåledes icke fullt riktigt läst, då den föregående talaren förmenat, att utskottet satt tillbaka de särskildt tillkallade. Utskottet säger: vi vilja lemna denna organisation att arbeta ut sig, vi veta icke fullkomligt, hvad som skall blifva af detta barnet, vi kunna icke sjelfva säga, huru det bör vara bestämdt, men vi vilja, att af institutionen skall blifva något praktiskt och förtroendeingifvande. Vi lemna det därför åt Kongl. Maj:t och myndigheterna, som dermed må röra sig fritt inom de gränser, som föreslagits, det må sättas tre eller fem i nämnden, hvilka af de fem som helst, tills man ser huru organisationen arbetar bäst — med andra ord, organisation är af utskottet stäld in suspenso, och dess definitiva ordnande oafgjordt.

Den förre talaren klagade, att utskottet varit grufigt sparsamt, som afslagit traktamentsersättning åt Ultunas fast aflönade lärare, men det är en sak, som utskottet alltid är, fastän det icke erkännes af alla. Jag vill dock nämna, att äfven i Halle äro de tre der bofasta ledamöterna icke aflönade. Kongl. Maj:t gifver också sjelf utskottet anledning härtill genom att starkt framhålla den nytta, som skulle uppkomma för Ultuna af denna anordning. Kongl. Maj:t säger, att det är lätt att inse, hvilka extra fördelar skulle vinnas genom att förlägga försöksanstalterna vid våra landbruksinstitut. Derigenom finge dessas elever och läringar tillfälle att se och lära känna, till konstruktion och verknings sätt, en mängd nya maskiner och redskap för jordbruket, och institutens lärare på

hit hörande område finge till sitt förfogande ett undervisningsmateriel af den mest fulländade beskaffenhet, och som svårligen på något annat sätt kunde anskaffas. Hvilken utomordentlig fördel för undervisningen, och derigenom medelbart för landtbruket, genom denna anordning borde kunna vinnas, vore öfverflödigt att påpeka.

Då det således skulle blifva till direkt nytta för undervisningen vid institutet, och icke på grund af erfarenheten från 1875 denna institution skulle lyckligen utbilda sig, om endast de tre lärarne bildade profningsnämnden, har utskottet genom ofvannämnda afprutning velat betona särskildt, att man kunde förvänta fördel af institutionen, om någon stode i bestämdt ansvar därför, och att Ultunaläraryne icke vore så nödvändiga som de två andre, för att allmänhetens förtroende skulle vinnas.

Det har slutligen framhållits, att utskottet icke tillstyrkt beviljandet af några bestämda medel. Men när denna institution blott skall enligt Kongl. Maj:ts förslag blifva ett försök att utbilda en profningsanstalt, och då sammanlagda besparingarna å anslagen till jordbruket, handeln och näringarne vid början af år 1893 uppgått till 134,000 kronor och vid årets slut till 147,000 kronor, och således en tillväxt skett af 13,000 kronor, ansåg utskottet att det för ett sådant förberedande försök icke skulle möta någon svårighet för Kongl. Maj:t att finna medel för denna försöksprofning tills vidare.

Ännu en gång ber jag kammaren observera hvad jag började med. Frågan reduceras till detta: Vill kammaren verkligen att denna profning af maskiner och redskap skall komma till stånd, och Kongl. Maj:t få tillfälle att på erfarenhetens väg ordna frågan för att derefter förelägga Riksdagensamma till slutligt definitivt afgörande, då är det nödvändigt att bifalla utskottets motivering, ty sker det ej, kan det ej blifva gemensam votering, utan frågan är fullständigt fallen. Då alla ville saken, men det visade sig inom utskottet omöjligt att komma till något bestämdt resultat angående sättet, beslöt man utse två personer från hvardera kammaren med uppdrag att söka åstadkomma ett förslag, som skulle vara antagligt för Kongl. Maj:t och som hade utsigt att vinna Riksdagens bifall. Jag tror således, i motsats till den föregående talaren, att, vill kammaren att det skall göras ett försök i denna riktning, kammaren bör följa den af utskottets ledamöter uttalade mening och bifalla förslaget, sådant det föreligger. Det är här fråga om motiveringen och icke om Kongl. Maj:ts förslag. Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Grefve Douglas: I likhet med den förste ärade talaren beklagar äfven jag lifligt det resultat, hvartill utskottet kommit, men på grund af den motivering, som åtföljer utskottets afstyrkande utlåtande, kan jag dock icke finna, att utsigterna för den föreslagna anstaltens organisation ligga så mörka, som det kunde synas vid första påseendet. På grund häraf kommer jag icke heller att göra något yrkande. Utskottet uttalar klart och tydligt, att det anser en sådan fast anstalt för profning af redskap och maskiner för

Om inrättande af en anstalt för profning af landbruksredskap m. m.
(Forts.)

Om inrättande af en anstalt för profning af landtbruksredskap m. m.
(Forts.)

landtbrukets behof särdeles nyttig, och att genom densamma både redskapstillverkningens och landtbrukets intressen tillgodoses mycket bättre än genom de hitintills brukliga tillfälliga profningarne. Äfven i afseende på kostnaderna tyckes utskottet förutsätta, att en sådan fast anstalt icke kan skapas och upprätthållas, utan att särskilda medel dertill finnas. Men i afseende å anskaffande af dessa medel är likväl utskottet af en annan mening än Kongl. Maj:t. Utskottet anser nemligen ett särskildt anslag till anstaltens underhåll, åtminstone för närvarande och innan erfarenhet rörande dess verksamhet vunnits, icke vara erforderligt, så mycket hellre som Kongl. Maj:t ej lärer sakna medel att bestrida de kostnader, som kunna i förevarande hänseende erfordras utöfver de afgifter, som från vederbörande fabrikanter inflyta.

Såsom ordförande i styrelsen för Ultuna landbruksinstitut ber jag få taga fasta på detta uttalande och på utskottets hela motivering, ty deraf framgår, att utskottet anser en sådan fast profningsanstalt vid Ultuna särdeles nyttig, och att medlen till dess upprätthållande böra erhållas dels genom de afgifter som fabrikanterna erlægga, då deras redskap profvas, dels genom de tillfälliga besparingar, som institutet själf möjligen kan komma att göra på anslaget till »institutets öfriga utgifter», men att till allt, som derutöfver behöfves till anstaltens upprätthållande anslag, skall ärligen begäras af Kongl. Maj:t.

Det är under förutsättning, att denna min uppfattning af utskottets uttalande är riktig, som jag, herr talman, icke har något yrkande att göra.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande moment hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls

Punkterna 24—32.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.

Om främjande af svenska alsters afsättning i utlandet.

Herr Föster: Såsom synes af betänkandet, hafva äfven i denna punkt de flesta af Första Kammarens ledamöter i statsutskottet afgifvit reservation. De försök, som under de senare åren på flerehanda sätt gjorts för att befrämja afsättningen i främmande länder

af alster af svensk industri och svenska näringar, hafva visserligen icke krönts med önskvärd framgång, och icke heller hafva dessa sträfvan den motsvarat de förhoppningar man fäst dervid. Kongl. Maj:t har därför hos innevarande års Riksdag begärt att få använda ett belopp af 15,000 kronor till handelsstipendier, att ärligen dermed understödja unge män, som vilja i utlandet skaffa sig vidgad insigt och erfarenhet i handelsyrket. I det särdeles sakrika och för frågans belysande värdefulla och intressanta yttrande, som kommerskollegium i ämnet afgifvit, har också med mycken styrka framhåfts, huru det torde för landets export blifva af mycket stort värde, om handelsstipendiaterna utsändas till utlandet för att der inhemta kunskap om handelsbruk och fordringarne på varors beskaffenhet och så vidare. Denna väg är också beträdd af flera främmande länder med mycken framgång, och betydande medel hafva derpå offrats. För att nu icke tala om de stora och rika länderna, utan endast de med oss jemförliga och mindre, så har i Belgien ärligen lem-nats anslag af 45,000 francs och i Norge af 20,000 kronor till be-rörda ändamål. Nu hafva visserligen hvarken utskottet eller reser-vanterna förnekat vigten eller behöfvet af sådana stipendierna inrättande, men de hafva skilt sig i det väsentliga afseendet, att ut-skottet icke velat bevilja mer än 20,000 kronor i år, liksom flera föregående år, till afsättning af svenska alster i utlandet och så-ledes icke lemna någon förhöjning i anslaget, ehuru handelsstipen-dier nu skulle inrättas och därför begärts att få använda 15,000 kronor, då deremot reservanterna ansett att, hvad Kongl. Maj:t äskat såsom anslag, eller en förhöjning af 8,500 kronor i det förut utgående beloppet, bör beviljas af Riksdagen. Detta bör enligt reser-vanternas mening, ske så mycket hellre, som i statsrådsprotokollet upplysts, att af anslaget å 20,000 kronor, antagligen för år 1896 icke mindre än 13,500 kronor komma att användas för de nuvarande agenturerna i Manchester och norra Tyskland, och sålunda endast 6,500 kronor komma att återstå för Kongl. Maj:t att användas till handelsstipendier. Det har då syntts reservanterna, som om det icke förefunnes skäl att knappa in på ett så måttligt tilltaget anslag som detta och hvilket är afsedt för handels- och industriens främjande. Jag ber därför, herr talman, få yrka bifall till reservanternas förslag.

Friherre Klinckowström: Jag skall icke med många ord förlänga diskussionen, men af grundsats får jag yrka bifall till hvad statsutskottet här föreslagit. Jag gör detta så mycket hellre, som jag af betänkandet finner, att det är utsigt för att utskottets förslag skall gå igenom i Andra Kammaren. Detta kommer då att gifva anledning till gemensam votering, och då hoppas jag, att Andra Kammaren skall såsom vanligt vinna.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare derpå att kammaren skulle bifalla det förslag, som inncfattades i den af grefve Sparre med flere vid denna punkt afgifna reservation; och

*Om främjan-
de af svenska
alsters af-
sättning i
utlandet.
(Forts.)*

förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 34 och 35.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

*Angående
karantänsan-
stalter för
kolera m. m.*

Herr statsrådet friherre Åkerhielm: Såsom känt är, har under de senare åren frågan om hvilka anordningar lämpligast böra vidtagas för att bereda skydd mot kolerafarsoten varit föremål för mycken uppmärksamhet, och under år 1893 har i Dresden hållits en konferens för att söka inom de olika länderna åstadkomma gemensamma åtgärder i detta syfte. Vid denna konferens enades flertalet af de deltagande magterna om en konvention, enligt hvilken karantänssystemet borde ersättas med ett annat, som skulle kunna kallas inspektionssystemet. Grundtanken i detta nya system var, att man, i stället för att låta resande från kolerasmittad ort undergå karantän, skulle låta dem fritt inkomma i landet och der under en tid följa dem samt, om kolerasymtom hos någon visade sig, isolera honom. Det synes mig lätt förklarligt, att de kontinentala länderna icke skulle hålla särdeles mycket på karantänssystemet, då deras långa landgränser göra det svårt eller nära nog omöjligt att göra ett dylikt system effektivt; men det torde få medgifvas, att frågan ställer sig något annorlunda för ett land med Sveriges belägenhet, der förutsättningarna och möjligheterna att ordna karantänen på ett verksamt sätt äro vida större. Kongl. Maj:t har icke heller funnit skäl att för Sverige ansluta sig till Dresdenerkonventionen och dermed uppgifva det observations- och karantänssystem, som här tillämpats, och, att döma efter uttalanden från åtskilliga håll, har detta Kongl. Maj:ts beslut på det hela i landet upptagits med tillfredsställelse.

Om man emellertid tillämpar karantänssystemet, är det otvifvelaktigt af vigt att göra detta på ett sådant sätt, att dels den allmänna samfärdseln i möjligast minsta mån betungas, och dels vistelsen å karantänsorterna icke för dem, som nödgas der uppehålla sig, blifver förenad med allt för stor olägenhet. Det kan annars lätt inträffa, att systemet, så inom som utom landet, blir föremål för sådant missnöje, att man måste öfvergifva detsamma, trots de fördelar, man erkänner det hafva.

Med afseende härå har ock Kongl. Maj:t funnit sig böra hos Riksdagen begära medel för att i de nuvarande karantänsanordningarna åstadkomma vissa förbättringar. Kongl. Maj:t har dock härvid icke ansett, att man bör gå så långt, som från vissa håll blifvit ifrågasatt, eller att karantänsanstalterna skulle utvidgas derhän, att inom dem kunde upptagas icke blott alla kolerasjuke och för kolera misstänkte, utan äfven alla öfriga, som med karantänspflichtigt fartyg anlända till karantänsanstalt. Det är klart, att detta skulle medföra

mycket stora kostnader, utan att man ändock hade någon garanti för att det afsedda ändamålet blefve vunnet, då det ju kunde inträffa att, huru många och stora byggnader än uppfördes, så många fartyg samtidigt komme att uppehålla sig vid karantänsanstalten, att utrymmet i byggnaderna likväl blefve otillräckligt.

Det är i tre afseenden, som Kongl. Maj:t ansett våra karantänsanordningar vara i behof af förbättring.

För det första har Kongl. Maj:t begärt anslag till vissa kompletteringsåtgärder vid karantänsanstalten vid Fejan, hvilka åtgärder ansetts behöfliga, oberoende deraf, huruvida en sådan utvidgning af anstalten, som jag nyss antydde, skulle ifrågakomma. Jag har ingen anledning att uppehålla mig härvid, då detta anslag blifvit tillstyrkt af statsutskottet, och utskottet tillika hänvisat Kongl. Maj:t att, derest dylika förbättringar äfven skulle finnas behöfliga vid Känso karantänsinrättning, dertill använda tillgängliga medel.

Vidare har Kongl. Maj:t ansett, att å karantänsplatserna borde uppföras byggnader, i hvilka skulle inrymmas dels kolerakonvalescenter, hvilkas hysande tillsammans med de kolerasjuka icke kan vara annat än synnerligen olämpligt, och dels med karantänspliktigt fartyg ankomna personer, som dock till följd af annan sjukdom än kolera, svagt helsotillstånd eller annan anledning kunna anses icke böra kvarhållas å fartyget. Det är gifvet, att fall ofta kunna inträffa, då kvarhållandet ombord på fartyget af sådana personer kan vara förenadt med allvarsam fara för deras helsa och lif, och då det, med vårt klimat, ej heller går an att inhysa dem i tält eller tillfälligt uppförda baracker, liksom det uppenbarligen icke är lämpligt att placera dem i de byggnader, som äro afsedda för de kolerasjuka. Utskottet har med afseende å denna punkt i Kongl. Maj:ts förslag yttrat följande: Förslaget att karantänsanstalterna skulle så anordnas, att, förutom de kolerasjuka, för hvilkas mottagande de hittills varit afsedda, derstädes kunde herbergeras jemväl en del andra karantänspliktige personer, finner utskottet icke sakna vanskigheter, då uppenbart torde vara, att, huru omfattande anordningar i detta syfte än vidtagas, bostadsutrymmet dock kan komma att visa sig för ändamålet otillräckligt, och således i allt fall provisoriska anordningar blifva under särskilda förhållanden erforderliga.

Denna anmärkning, som synes mig hafva varit fullt befogad, ifall Kongl. Maj:t framställt det längre gående förslaget, att ordna byggnader för *alla* dem, som anlända med karantänspliktiga fartyg, föreställer jag mig icke kan hafva särdeles mycken giltighet med afseende å hvad Kongl. Maj:t nu föreslagit, att nemligen bostäder i land skulle uppföras för sjuka eller svaga personer, som på grund af sitt helsotillstånd kunna anses icke böra kvarstanna på det karantänspliktiga fartyget. Det skulle naturligtvis bero på vederbörande läkare att bedöma, när det fall föreläge, att någon borde flyttas från fartyget till de ifrågavarande byggnaderna, och om läkarne, såsom man väl får antaga, härvid gå till väga med förstånd, torde det icke vara att befara, att byggnaderna skulle blifva otillräckliga.

*Angående
karantänsan-
stalter för
kolera m. m.
(Forts.)*

*Angående
karantänsan-
stalter för
koleran m. m.
(Forts.)*

Slutligen har Kongl. Maj:t ansett våra karantänsinrättningar i ännu ett hänseende vara i behof af fullständigande. Såsom bekant, hafva vi för närvarande blott två karantänsanstalter, en på östra kusten vid Fejan och en på vestkusten vid Känso. Men det är tydligen ganska litet att på en så lång kuststräcka som större delen af den skandinaviska halföns hafva blott två sådana anstalter. Följden blir, att, om ett fartyg, destineradt till de sydliga orterna, vid framkomsten befinnes böra undergå karantän, det måste skickas den långa vägen till Fejan, dit det exempelvis från Karlskrona är 26 timmars väg, eller till Känso, dit afståndet är ännu längre. Detta förhållande kan tydligen icke undgå att orsaka samfärdseln stora olägenheter och kostnader.

Jag föreställer mig, att saknaden vid karantänsanstalterna af särskilda byggnader för kolerakonvalescenter och sådana sjuka eller svaga personer, som behöfva särskild vård, likasom ock af en tredje karantänsanstalt — hvilken man nu tänkt sig böra förläggas vid Arpö i Karlskrona skärgård — äro brister i våra karantänsanordningar, hvilka böra afhjelpas med hänsyn såväl till landets egna invånares intresse som till den utländska trafiken hit, i hvilken senare man kan hafva anledning att befara inskränkningar, om man utomlands kommer att se våra karantänsinrättningar och det sätt, hvarpå dessa äro anordnade, med allt för stor ovilja. Jag måste därför beklaga det resultat, hvartill utskottet kommit, detta icke minst med afseende å dess afstyrkande af anslag för den tillämnade tredje karantänsanstalten, hvilken måhända kommer att varda ännu mera af behofvet påkallad, sedan Nordsjö-Östersjökanalen instundande sommar blifvit öppnad för allmän trafik. Jag vill emellertid icke framställa något yrkande, men jag hemställer till kammarens bedömande, om det icke skulle vara skäl att återremittera denna fråga till statsutskottet, på det att detta måtte taga i förnyadt öfvervägande, huruvida det ej kan finnas lämpligt att åtminstone i någon mån tillgodose de af Kongl. Maj:t anmälda behofven, utöfver hvad utskottet nu tillstyrkt.

Herr Grundberg: Åsigterna om karantänens nytta och nödvändighet hafva under det sista decenniet undergått mycken förändring, sedan man funnit, att koleran icke kan derigenom utestängas från ett land, men väl på annat sätt bekämpas, och dessutom de med karantänen förenade olägenheterna för ett lands samfärdsel allt mera framträdt. Karantänstiden har också efter hand inskränkts och är numera endast fem dygn hos oss och är i många länder afskaffad, och dock kan t. ex. England oaktadt dess lifliga direkta trafik med kolerans hemland och de flesta andra länder skydda sig medelst inspektions- och efterbesigtningssystemet. Om vid ett fartygs ankomst koleran ej förefinnes ombord, har fartyget utan vidare fri beröring med land; finnas deremot kolerajuke ombord, isoleras dessa genast, och fartyget desinficieras; de friska passagerarne äro oförhindrade att resa hvart de behaga, men äro underkastade efterbesigtning för att i händelse af sjukdom kunna isoleras. Under den sista koleraepidemien i Hamburg syntes äfven, att

smitta väl derifrån utgick till andra ställen inom tyska riket, men att sjukdomen kunde genom kraftiga åtgärder begränsas, och äfven i vårt land sågo vi, hurusom under sistförflutne sommar, oakadt karantänen, åtskilliga kolerafall förekommo här och der, men att, tack vare vederbörandes snabba och kraftiga ingripande, vi gingo fria från epidemi.

Det är ock just medelst dylika kraftiga och snabba åtgärder jemte lämpliga hygieniska förhållanden, som man skall bekämpa koleran, och i detta fall hafva vi en god fingervisning af sjelfva epidemierna. Vi se nemligen, att koleran med särskild förkärlek hemsöker trånga och smutsiga stadsdelar, då deremot välmående och snygga delar af staden gå helt och hållet eller i det närmaste fria från smitta. Särdeles upplysande är i detta afseende koleras utbredning i Hamburg under epidemien 1892, och jag anhåller därför att få i korthet redogöra härför efter den berättelse, som lemnats angående nämnda epidemi.

Städerna Hamburg och Altona äro numera så hopvuxna, att gator och kvarter smält tillsammans, och ingen synlig gräns finnes, utan endast en politisk sådan, som t. ex. mellan tvenne närliggande af Stockholms församlingar, men koleran gjorde halt vid denna gräns. Gator finnas, på hvilkas ena sida husen höra till Hamburg, men på den andra till Altona. På Hamburgersidan talrika sjukdomsfall, på Altonasidan inga eller ett försvinnande ringa antal. På flera ställen går gränsen öfver tätt bebyggda kvarter, i hvilka kolerafall förekommo endast på Hamburgersidan. Någon bestämd orsak måste väl finnas till det egendomliga förhållandet, att på ena sidan kolerafall förekommo i stor mängd, på den andra så godt som inga. I begge städerna är allt lika: befolkning, jordmän, byggnadsätt o. s. v. Blott vattnet kom från olika håll. Hamburgs vattenledning var den gamla länge klandrade, som distribuerade ofiltrerad Elbevatten; Altonahusen deremot fingo sitt vatten från en modernare inrättad vattenledning, som visserligen hemtar råvattnet från Elbe, men utlemnar detsamma filtrerad. Af detta faktum bestyrkes sålunda den gamla åsigten, att ett godt och friskt vatten i en koleraepidemi är af allra största vikt.

Då det följaktligen visat sig, att koleran kan utan karantän framgångsrikt bekämpas, anser jag, att vi icke böra uppföra nya dyrbara byggnader å våra karantänsorter och framför allt icke inrätta någon ny karantänsplats. Och om en dylik skulle inrättas vid Arpö, hvarför ej äfven anlägga en sådan uppe i Bottniska viken, der visserligen sjöfarten är mindre liflig, men faran större genom granskapet med Ryssland, hvarifrån koleran mest hotar, och afståndet från platser i Bottniska viken till Fejan är lika långt eller längre än afståndet från Arpö till närmaste karantänsplats. Jag anser således, att de föreslagna dyrbara nybyggnaderna ej böra ifrågakomma, men att deremot, om karantänsplatser fortfarande skola finnas, det anspråkslösa krafvet på medel till nödiga förbättringar vid Fejan och Käsö beviljas, och får jag därför yrka bifall till utskottets hemställan.

*Angående
karantänsan-
stalter för
kolera m. m.
(Forts.)*

Angående
karantänsan-
stalter för
kolera m. m.
(Forts.)

Herr Nyström, Carl: Såvidt jag förstår, är det fullt fog för den anhållan om återremiss af denna punkt, som framstälts från statsrådsbänken. Det är sannerligen icke godt för regeringen att bära allt ansvaret i denna ömtåliga karantänsfråga, helst som medicinalstyrelsen på sätt och vis på regeringen öfverfört uppgiften att besvara quæstio an d. v. s. frågan *huruvida* karantänsystemet skall vidmakthållas och sjelf håller sig endast till quæstio quomodo d. v. s. frågan *huru* de karantänsinrättningar, som regeringen sålunda kan komma att besluta, skola vara inrättade. Det är under sådana förhållanden icke godt för regeringen att bära allt ansvaret, helst frågan dock icke ännu torde i sin helhet vara slutligen afdömd inför de medicinska myndigheterna. Jag vågar tro, att de flesta svenska läkare, om de hade afgörandet i sin hand och ansvaret öfver sig, skulle hysa stor tvekan om karantänsväsendets fullständiga slopande. Det är sant att Dresdenersystemet — innefattande observation af personer som redan kommit öfver landsgränsen, isolering och desinfektion i händelse af kolerafall m. m. — allt mera och mera vunnit och fortfarande vinner terräng, men sista ordet torde dock ännu icke vara sagdt. Ännu torde man från många håll få höra den åsigten, att man tills vidare bör behålla karantänen, och bästa beviset härför är att någon fråga ännu icke blifvit väckt om att slopa anstalterna vid Fejan och Känsö, utan tvärt om att utvidga och förbättra dessa anstalter. Om det således äfven bland läkare ännu råder någon tvekan, *huruvida* karantänen bör redan nu helt och hållet slopas och ersättas med de för Dresdenersystemet utmärkande åtgärder, är det desto naturligare att regeringen icke vill taga detta på sitt ansvar. Man kan ju säga, att det system, under hvilket vi lyckats skydda oss mot den fruktansvärda epidemien i Hamburg liksom mot koleran i Ryssland, icke bör så hastigt läggas å sido, och man kan vidare säga, att med det nya systemet äro förenade vissa svårigheter, som ännu icke äro till fullo öfvervunna. Särskildt har jag från polisauktoriteter i Stockholm fått den upplysningen, att svårigheten att hålla reda på de resande, som släppts öfver gränsen, och underkasta dem inspektion hos oss befunnits mycket stor och knappast möjlig att öfvervinna.

Hvad nu beträffar erfarenheten från Hamburg, har äfven jag studerat den afhandling, ur hvilken min ärade kollega nyss uppläst några stycken. Erfarenheten från Hamburg visar framförallt, att vattenledningsvattnet varit den egentliga, kanske den enda bäraren och spridaren af smittan, men den visar äfven något annat. Det synes mera än sannolikt att smittan på det sättet inträngt i Hamburg, att smittämnen först införts i hamnen, derefter vid uppsjö trängt så högt upp i floden, att de kommit till det ställe, der vattnet afledes till vattenledningen, och således inkommit i denna och med dess förgreningar kringspredts i hela staden. Mången lär väl härvid helt naturligt komma på den tanken, att det varit önskvärdt, (likasom det vid liknande tillfällen skulle vara önskvärdt och bäst), att importen af smittämnen till hamnen och dermed möjligheten af deras vidare spridning helt och hållet förekommit. Och härvid

synes nu karantänen hafva en uppgift att fylla och innebära en möjlighet att hindra en sådan import af smittämnen. Karantänen innefattar således en *möjlighet* till ökad skydd; längre vågar jag ej gå i försvaret.

Då man i alla fall behåller karantänsanstalterna och till och med bereder sig på att öka anslagen till dessa, vore det ju konsekvent att tänka på karantänsåtgärdernas fullständigande, och i sådant afseende vore ju en återremiss, närmast afseende fullständigare utredning af frågan om karantänsanstalt vid Arpö, berättigad.

Med konsekvent tillämpning innefattar det nya systemet, att man utan vidare bör släppa öfver gränsen resande, som komma från smittad ort men som icke förete några kolerasymptom. Den möjligheten torde dock icke vara alldeles utesluten, att dessa kunna medföra smittoämnen, som sålunda föras in i landet. För skydd mot denna fara litar man på observation, isolering, desinfektion m. m. Denna tillit torde i de flesta fall vara berättigad, men detta hindrar icke att det ligger ett visst ansvar i att fullständigt öfvergifva det gamla systemet och kasta bort den möjlighet till ökad skydd, som torde ligga i karantänsinrättningarna.

Jag vågar således i min ringa mån understödja den framställning, som blifvit gjord från regeringens sida.

Herr Almén: Då koleran för några år sedan hotade oss, blef det naturligtvis fråga om, hvilka åtgärder voro lämpliga för att skydda oss för en så farlig gäst. Medicinalstyrelsen, som härvidlag har ett betydligt ansvar, öfverlade länge i frågan, innan den afgaf sitt yttrande till Kongl. Maj:t. Styrelsen visste då icke någon bättre utväg än den att hålla fast vid epidemistadgan af år 1875, enligt hvilken alla fartyg skulle undergå besigtning vid ankomsten till svensk hamn med isolering och rening af alla för sjukdom misstänkta, men med frigifvande af alla friska passagerare. Medicinalstyrelsen ansåg dock icke detta tillräckligt, utan tog äfven lärdom från utlandet, der det visat sig för sjukdomens bekämpande nödvändigt att noggrant följa alla resande och besigtiga dem en kort tid efter ankomsten till eget land, samt att vara beredd på kolerans mottagande, d. v. s. att för hindrande af sjukdomens spridning kunna genast isolera de sjuka på tillgängliga sjukhus. Motiven för denna medicinalstyrelsens åsigt kommer jag till litet längre fram och går förbi dem för närvarande. Kongl. Maj:t, som likaledes har ett stort ansvar i detta afseende, godkände icke systemet, utan införde observationssystemet med bibehållande af karantän, och antog äfven inspektionssystemet med anskaffande af sjukhus. Jag vill icke disputerä om, huruvida detta var välbetänkt. Den siste talaren sade, att det visat sig, att detta varit fördelaktigt. Ja, om man tror, att det varit systemets förtjenst, att vi sluppit undan för godt pris, undrar jag visst icke på att man berömmar detsamma; men om vi oaktadt systemet få kolera, hvad hafva vi då vunnit på detta system? Då man framhåller de hundra tusental kronor, som sprungit derpå, svaras: det är bagateller. Ja väl,

*Angående
karantänsan-
stalter för
kolera m. m.
(Forts.)*

Angående
karantänsan-
stalter för
kolera n. m.
(Forts.)

men man glömmer alla dessa hinder för samfärdseln med ty åtföljande förluster för landet. Inspektionssystemet har hos oss varit i gång samtidigt med karantänssystemet. Då sistnämnda system förlidet är sattes på prof, visade det sig framkalla ett kolossalt missnöje — helt naturligt säger jag — ty ett karantänssystem, bygd på de friskas kvarhållande, är ett ytterst *obarmhertigt* system. Det är icke underligt, om man framkallar klander, när man säger till en mängd resande: friska ären I visserligen, men I fån icke begifva er i land, utan I skolen kvarhållas på denna af sjukdomen angripna plats. I skolen kvarstanna här i fem dygn och, blir det något sjukdomsfall af kolera, ytterligare fem dygn o. s. v. På sådant sätt kan mängden få stanna der till sin död. Detta faller icke folk i smaken, och det är icke att undra på.

Men frågar man, huru skall detta undvikas? Jo, svarar man genom att bygga stora hus, baracker, för att taga mot dessa friska i land, ty det är obarmhertigt att hålla dem ombord på fartygen. Detta är lätt sagdt, men med liten eftertanke bör man kunna begripa, att det icke låter sig göra. Jag behöfver endast erinra om hvad som inträffade år 1894 vid Fejan, hvarest vid ett tillfälle 230 personer voro kvarhållna, som hade bort tagas i land. Huru långt kommer man då med en barack med 32 sängar. Det skulle hafva behöfts bortåt åtta baracker à 40,000 kronor stycket, och alltså bortåt 320,000 kronor *endast* vid Fejan. För att vid samtliga, befintliga eller behöfiga, karantänsanstalter alla friska må kunna mottagas i land erfordras antagligen en summa af några millioner. Men, säger man, detta låter sig icke göra. Det gläder mig, att Kongl. Maj:t erkänt detta och ganska välbetänt icke föreslagit byggande af några stora anstalter för mottagande af friska i land. Kongl. Maj:t har valt en medelväg — i mångas tanke en gyllene medelväg — och jag har icke mycket att säga derom. Kongl. Maj:t vill utvidga observationsanstalterna och göra dem mera effektiva, för att de må kunna motsvara de fordringar, som ställas på dem, och har i sådant fall begärt för Fejan endast en byggnad för 32 sängar och en ganska ringa summa för upphjelpande af karantänsanstalten på Känsö, der förbättringar behöfvas mycket mer än på Fejan. Kongl. Maj:t har derjemte äfven föreslagit inrättande af en ny karantänsanstalt på Arpö i Karlskrona skärgård för att tillmötesgå alla billiga anspråk för sjöfarten, om Tyskland eller Danmark skulle förklarar kolerasmittade, och jag finner skälen därför behjertansvärda. Det synes hårdt för de passagerare, som ej äro sjuka, men vid befarad kolera kunna nödgas företaga en lång resa från södra kusten ända upp till Fejan. Är fartyget ångbåt, äro kanske olägenheterna icke så stora, men är det segelbåt, blifva olägenheterna betydligt större. Erfarenheten visar äfven, att denna anstalt skulle vara i sjöfartens intresse, enär observationsanstalten utanför Karlskrona besöktes af 63 fartyg under år 1894, då Tyskland var förklaradt kolerasmittadt. Men visst är, att om denna anstalt kommer till stånd och tages i bruk på allvar, så blir det samma skrik der som i föl vid Fejan, och så blir det, huru man än ställer till. Systemet för dessa olägenheter med sig.

Men, säger man, värre blir det, om Danmark förklaras smittadt. Ja, samfärdseln mellan Sverige och Danmark är så ytterst liflig, att den kan icke så att säga inhiberas med det nuvarande systemet. Detta har icke kunnat oförändradt tillämpas mer än två dagar. Sedan måste man göra undantag för den lifliga samfärdselns skull. Skulle koleran komma till Danmark, tror jag icke man skulle finna sig uti att passagerarefartygen 48 timmar ligga stilla vid Hven och ännu mindre att desamma hänvisas till Karlskrona skärgård för 5 dygns karantän. Om ej samfärdseln skulle stanna af sig sjelf, finge man hitta på andra utvägar eller ock slutligen kringgå författningarna, en sak som icke är synnerligen svår.

Den siste talaren sade, att konsekvensen fordrar, att något göres för samfärdseln mellan utlandet och södra Sverige öfver Karlskrona. Jag undrar, om det icke vore mera konsekvent att tänka på Norrland. Der finnas tvenne observationsanstalter, en utanför Umeå vid Brevik, den andra utanför Sundsvall vid Juniskären. Den förra anlätades under 1894 af 69, den senare af 81 fartyg. För kolerans öfverförande från Finland är faran stor. Kommer ett fartyg derifrån till Luleå, får det gå ända till Fejan för att undergå karantän. Konsekvensen fordrar således äfven en karantänsanstalt för Norrland. Detta i teorien; huru ställer det sig i praktiken? Då ett fartyg kom till Luleå, efter att hafva tillbringat 48 timmar vid observationsanstalt, men en person dog ombord mellan observationsanstalten och Luleå, skickades fartyget utan misskund genast till Fejan. Detta är dock ett betydligt längre afstånd än emellan Karlskrona och Fejan.

Med få ord, konsekvens i detta system är icke lönt att försöka åstadkomma.

Då observationsanstalter först inrättades, ansågs ingen sådan anstalt behöflig vid Arpö, men sedermera anordnades derstädes likaledes en anstalt, såsom nödvändig för Norrköping med dess lifliga handel. Då emellertid endast trettio fartyg ankommo till Arkö under förra året, synes denna anstalt hafva varit mindre behöflig.

Jag lemnar nu denna fråga om konsekvenserna af det ena eller andra systemet. Jag förnekar icke, att för samfärdseln en karantänsanstalt vid södra Sverige vore nyttig, samt att Arpö är passande såsom plats för en dylik anstalt, ehuru den med hänsyn till trafiken å Danmark icke är af behofvet påkallad eller kommer att medföra nämnvärdt gagn. Skulle åter Tyskland förklaras kolerasmittadt, vore det för fartyg, stadda på resa till vare sig vestra eller östra delen af södra Sverige, en stor fördel, om samma fartyg, skyldiga att undergå karantän, kunde hänvisas till en ort i södra Sverige; äfven i vissa andra hänseenden vore det fördelaktigt, men anstalten blefve, såsom jag tror, icke tillräckligt effektiv i farans stund. Då sålunda de nuvarande karantänsanstalterna icke kunna anses tillräckliga i fråga om mottagandet i land af friska passagerare, och uppförandet af nya byggnader för sådant ändamål af praktiska skäl icke kan genomföras, ty ett par millioner skulle knappast förslå dertill, så kan man fråga: huru skola vi då reda

*Angående
karantänsanstalter för
kolera m. m.
(Forts.)*

Angående
karantänsan-
stalter för
kolera m. m.
(Forts.)

oss? Kongl. Maj:t har föreslagit, att de nuvarande anstalterna skulle förbättras och utvidgas, på ena stället med 32 på det andra med 48 sängar, hvarjemte vid den föreslagna nya karantänsanstalten vid Arpö äfven 32 platser skulle beredas för konvalescenter. Kongl. Maj:t häntyder vidare derpå att, vid tillfallen, då sådant behöfdes, extra åtgärder skulle tillgripas. Jag vet icke hvad annat härmed skulle kunna afses än tillfälligt användande af något fartyg, stort och tillräckligt rymligt, eller af tält eller af baracker. Men faran kommer i allmänhet hastigare, än man anar, och baracker kunna ej uppföras på ett par dagar. Skall ett fartyg användas, måste äfven då förberedelser träffas; det bör bogseras ut på våren och lämpligen inredas, men hvad tält angår, vore önskligt att sådana aldrig behöfde användas vare sig för sjuka eller friska. Sådana hafva möjligen kunnat göra tjänst vid Suezkanalen och i ett varmt klimat, men huru skulle det gå i vårt land fram emot höstsidan? De friska skulle blifva sjuka och de sjuka, som hade ringa motståndskraft, skulle lätt nog få kolera och duka under. Jag tror således icke att man skall kunna utan stor fara inquartera karantänspliktigt folk i tält. Anlitar man åter ett fartyg, blifva kanske ända till 100 personer inhysta ombord, och sjuknar då en och dör, springa de andra derifrån, och sedan blir det lika stort oväsen öfver bristande utrymme och olämpligheten af vidtagna åtgärder som förut.

Det nuvarande systemet, med kvarhållande af fullt friska resande i karantän, medför ööfvervinneliga och betydliga olägenheter, ja faror. Jag önskar därför för min del något helt annat; jag vill förorda ett uppgifvande af det nuvarande systemet, och att man beträffande sjelfva karantänen går tillbaka till 1875 års författning, så att man släppte de friska och toge noga hand om endast de sjuka och för kolera misstänkta och isolerade dem. »Men», sade den siste talaren, »det är ett så ofantligt stort ansvar härmed för- enadt.» Ja visserligen, men därför behöfde man icke antaga det nya systemet oförändradt enligt 1875 års epidemistadga.

Hvad vi behöfva är 48 timmars inspektion af fartyg, från kolera-smittad ort ankommande till våra kuster; de personer, som dervid befinnas friska eller icke äro för sjukdom misstänkta, kunna sedan med fog göra anspråk på att slippa in i landet, och de böra äfven få det, men med skyldighet att underkasta sig efterbesigtning för att i händelse af behof genast tagas in på sjukhus. Måhända är det en eller annan i kammaren, som icke vill dela ansvaret af detta systems tillämpning. Men jag yttrar mig icke på grund af opinionen för dagen. Jag har länge studerat frågan och jag vet mig icke hafva läst någon uppsats, der icke min uppfattning blifvit befastad. Jag bryr mig föga om hvad man nu tänker i vårt land i denna fråga; min åsigt är tillräckligt grundad, och jag stödjer mig dessutom på andras auktoritet, först och främst på den omständigheten, att denna åsigt är herskande i hela Europa med undantag af Balkanstaterna samt möjligen Grekland och vidare Spanien och Sverige. Det är, som man torde finna, icke just något behagligt sällskap vi befinna oss i. Systemet är icke billigt och icke heller värdt de

penningar det kostar eller de uppoffringar, det ålägger samfärdseln; det har visat sig odugligt äfven då det upprätthållits med bajonetter och den största stränghet, och om det icke kunnat genomföras fordom, då folken voro delvis afstängda från hvarandra, huru skulle det vara möjligt i vår tid med dess utvecklade samfärdsel, som dertill gör det så lätt att kringgå de hinder karantänen uppställer? Deraf följer nästan af sig sjelft, att detta system icke är möjligt och icke bör behållas. Men, sade en talare, det har visat sig bra hos oss, och särskildt räddade det oss, då koleran senast härjade i Hamburg. Men huru många voro icke de, som då sluppo igenom observationen och sluppo undan isoleringen utan att ändå införa koleran? På detta förhållande är visserligen icke att bygga för framtiden, men icke tror jag det var systemets förtjenst att det då gick lyckligt, ty icke lär väl någon tro att Kängö karantänsanstalt skyddat England, Norge och Danmark för kolera, under den tid sjukdomen rasade i Hamburg.

Antager man att vårt karantänssystem skyddat oss för koleran, så frågar jag vidare, huru det var möjligt för Schleswig-Holstein och Lübeck att skydda sig utan karantänsätgärder, då otvifvelaktigt tusentals människor flydde från Hamburg och togo sin tillflykt till dessa orter? Danmark var äfven mer än Sverige utsatt för faran, och det redde sig. Man kan dock säga: om systemet icke är acceptabelt på kontinenten, så passar det bra för oss och vårt land, som ju kan betraktas som en ö eller halfö, om vi medräkna vårt grannland Norge. Jag kommer då tillbaka till förhållandena utomlands. England har den lifligaste sjöfart i verlden och står i närmaste förbindelse med länder, der koleran är så att säga permanent, men äfven England reder sig bättre än andra länder, der karantän finnes. Vårt grannland Norge har äfven det mycket liflig sjöfart, men har alltid varit mindre besväradt af koleran än Sverige. Danmark har, som sagdt, icke heller karantänssystemet och har redt sig bra. Huru är det slutligen stäldt i Finland, vårt grannland, som kanske mer än något annat är utsatt för kolersmitta? Der har det gått bra, ehuru der hvarken finnes observation, sådan den här förstås, eller karantän; besigtning utföres visserligen strängt i hamnarne men icke på särskilda anstalter. Häre finner jag det bästa stöd för den åsigt jag förfaktar, att om observationen blott är god, så innebär tillvaron af karantänsanstalter ingen trygghet, knappast en förbättring. Jag tror därför att vi böra ändra vårt nuvarande system derhän, att vi icke slopa de observations- och karantänsanstalter vi hafva, men tillåta friska personer, sedan läkare under 48 timmar observerat dem, att komma in i landet, dock med skyldighet att underkasta sig efterbesigtning under 5 dygn. Med sådana bestämmelser finge vi ett strängare system än våra grannländer och kunde reda oss lika bra som dessa, och vi sluppe att bygga för de friskas mottagande i land vid karantänsanstalterna. Detta oakadt har jag icke det ringaste emot och erkänner till och med behovet af förbättringar å de nuvarande observations- och karantänsanstalterna, samt att baracker byggas för konvalescenter, framför allt att stationen vid Kängö sättes i

*Angående
karantänsanstalter för
kolera m. m.
(Forts.)*

*Angående
karantänsan-
stalter för
koleran m. m.
(Forts.)*

mera tidsenligt skick. Angående en ny karantänsanstalt vid Arpö har jag redan yttrat mig, betvivlande att densamma är behöflig och viss om att den blifver otillräcklig, om den sättes på allvar- samt prof.

Såsom bevis, att min åsigt icke är alldeles oriktig, ber jag få anföra icke en auktoritet i vanlig mening, utan ett embetsutlåtande. Finska medicinalstyrelsen yttrade sig 1892, då koleran hotade, på följande sätt: »Vid härförinnan inträffade koleraepidemier har karantän i allmänhet visat sig vara ett otillförlitligt och föga verksamt medel att skydda ett land mot kolerans införande. Befaras kan äfven att, i händelse tidigare föreskrifna stränga karantänsåtgärder fortfarande skulle påbjudas, sådant skulle leda derhän, att befolkningen i förlitande på dessa åtgärders verksamhet skulle försumma att vidtaga viktigare sanitära försigtighetsmått. I betraktande häraf och då karantän under alla förhållanden är för samfärdseln i hög grad hindrande och besvärlig, utan att medföra motsvarande nytta, och då denna åtgärd i nu förevarande fall borde utsträckas ej mindre till alla de fartyg, som underhålla regelbunden förbindelse mellan kejsardömet och särskilda finska hamnar, än ock till all jernvägstrafik mellan St Petersburg och orter inom landet, äfvensom öfver hufvud taget till landtrafik mellan kejsardömet och Finland samt sålunda komme att nära nog föränleda inställandet af all kommunikation mellan nämnda orter,

anser medicinalstyrelsen, att skydd mot farsoten hellre bör sökas i åtgärder, som möjliggöra de kolerasjukas hastiga och fullständiga isolering samt afse grundlig desinfektion af allt, som af dem begagnats eller med dem kommit i beröring.»

I hufvudsaklig öfverensstämmelse härmed förordnades genom bref af den 18 juli 1892 »att läkarebesigtning skulle anställas å alla fartyg, hvilka ankomma från land, der kolera utbrutit eller från kolerasmittad ort inom landet», och härmed har Finland funnit sig väl.

Här nämndes under diskussionen, att läkarevetenskapen ännu icke sagt sitt slutord i denna fråga; jag delar denna åsigt, men jag fruktar, att hvarken i vår eller våra barns lifstid full enighet skall kunna ernås härutinnan; så svårlöst är frågan, och vi kunna icke vänta derpå. Må vi då, som ett klokt folk anstår, med den ofvan ifrågasatta förändringen beträffande friska personers kvarhållande i karantän, behålla hvad vi hafva, men icke sträcka oss längre än behovet kräfver. Jag tror därför, att Kongl. Maj:ts förslag beträffande Fejan och Käsö är fullkomligt acceptabelt. Hvad åter angår Arpö, är jag af annan mening.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare derpå att punkten skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, som förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 37.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Vid föredragning af lagutskottets den 20 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 12, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 94 § utsökningslagen, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemstält.

Upplästes ett inkommet läkarebetyg, så lydande:

Landshöfdingen herr *Emil Poignant*, lidande af snufva och lungkatarr, är på grund deraf oförmögen att bevista Riksdagens förhandlingar, hvilket intygas. Stockholm den 22 febr. 1895.

E. G. Johnson,
Med. D.r.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af herr talmannen medgaf kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 3,30 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.